RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920. Andra kammaren. Nr 77.

Lördagen den 12 juni.

Kl. 7,30 e. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets memorial och utlåtanden nr 215—232, bevillningsutskottets betänkanden nr 43 och 44, bankoutskottets utlåtanden nr 88 och 89, jordbruksutskottets utlåtanden nr 96—99 samt andra särskilda utskottets utlåtanden nr 1—5.

§ 2.

Ang. kostnaderna för Kronprinsessan Margarets begravning.

Till avgörande förelåg först statsutskottets utlåtande, nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnaderna för framlidna Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan Margarets begravning.

I anslutning till vad Kungl. Maj:t föreslagit i en till riksdagen avlåten, den 21 maj 1920 dagtecknad proposition hemställde statsutskottet, till vars behandling ifrågavarande proposition hänvisats, att riksdagen måtte till bestridande av kostnaderna för framlidna Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan Margarets begravning å tilläggsstat för år 1920 under första huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag, högst, 50,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, anförde

Herr Werner: Herr talman! Med bestämd reservation mot att det yrkande, jag här kommer att framställa, tolkas såsom något nedsättande av den bortgångnas personlighet får jag dock med hänvisning till sparsamhetsskäl och principiella skäl — för övrigt samma skäl, som 1915 förmådde andra kammaren och sedan, efter gemensam votering, hela riksdagen att avslå en liknande framställning — yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som på det här föreliggande betänkandet.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Man hade hoppats, att icke någon debatt skulle behöva förekomma i kammaren vid avgörandet av detta anslagskrav, och det hade kanske icke varit nödvändigt att svara på det hållna anförandet. Man får väl

Ang. kostnaderna för Kronprinsessan Margarets begravning. (Forts.)

icke fatta denna anmärkning som allvarligt menad, och jag vågar uttala det påståendet, att om någonsin kammaren enhälligt bör bevilja ett anslag av denna art, så är det, då det gäller en personlighet, sådan som Hennes Höghet Kronprinsessan Margaret.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Werner: Endast ett par ord! Jag är icke hågad att uppriva någon längre debatt, men gentemot påståendet, att mitt yrkande icke var allvarligt menat, vill jag verkligen säga, att det är mitt fulla allvar, att riksdagen bör följa samma principer, som 1915 voro för den bestämmande. Jag gör detta, som sagt, med en bestämd reservation mot att den personlighet, det här gäller, på något sätt skall anses nedsatt, men det finnes dock vissa konsekvenser och betänkligheter mot att på detta sätt bevilja nya anslag i en tid, då man redan finner det nära nog omöjligt att få budgeten att gå ihop. Låt så vara, att anslaget är mindre, men det är dock ett anslag, som förut icke haft kutym i den svenska statsförvaltningen.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Jönsson i Revinge: Det torde väl icke vara den föregående ärade talaren obekant, att det även i republikanska länder förekommer, att statsmakterna, då det gäller någon högt förtjänt personlighet, vilja hedra hans minne genom att, som det heter, begrava honom på statens bekostnad. I sin motivering till statsrådsprotokollet har departementschefen anfört, »att just den omständigheten, att han ansåg, att hans mening, att Hennes Kungl. Höghet Kronprinssesan Margarets begravning borde ske på statens bekostnad motsvarades av en ganska enhällig önskan inom den svenska folkrepresentationen att genom ett sådant beslut hedra den bortgångna furstinnans minne, föranledde honom att föreslå, att proposition skulle avlåtas till riksdagen om anvisande av för ändamålet erforderligt anslag». Statsutskottet har enhälligt anslutit sig till departementschefens uppfattning och har därvid känt sig vara i samklang med det ojämförligt stora flertalet inom nationen. Ett bifall till utskottets förslag innebär en honnör för minnet av en kvinna, som även om man bortser från hennes höga samhällsställning, kan anses stå som ett föredöme och ett mönster för en svensk kvinna. Jag anser att kronprinsessans minne, om något, är av den art, att riksdagen bör hedra henne genom att bevilja detta anslag, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Hage, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Ang. kostnaderna för Kronprinsessan Margarets begravning. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 192, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Omröstningen utföll med 123 ja mot 17 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 3.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 193, i anledning av väckt motion om skadestånd åt av en förlupen kula under fältskjutning med norra skånska infanteriregementet dödade Hans Peter Hansens änka och dotter biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4.

Ang. löneförmånerna åt läkare i svårbesatta läkardistrikt i de norrländska länen.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 194, i anledning av väckt motion om anslag till förstärkande av löneförmånerna åt läkare i svårbesatta läkardistrikt inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län.

I en inom första kammaren av herr *Bergqvist m. fl.* väckt motion, nr 92, vilken hänvisats till förberedande behandling av statsutskottet, hade hemställts, att riksdagen ville för åstadkommande av ett omedelbart provisoriskt avhjälpande av läkarebristen i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län anvisa och ställa till medicinalstyrelsens förfogande för att av styrelsen användas till förstärkande av löneförmånerna åt läkare i svårbesatta läkaredistrikt inom nämnda län, dels på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag högst av 50,000 kronor, dels på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag högst av 30,000 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade likväl avgivts av herrar *Bergvist* och *W. Bäckström*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr vice talmannen Hamilton: Herr talman! Jag hoppas, att statsutskottet icke tar sig för när, om jag nu tillåter mig yrka avslag på statsutskottets hemställan.

Ang. löneförmånerna åt läkare i svårbesatta läkardistrikt i de norrländska länen. (Forts.)

Jag antar, att mer än en av er, mina herrar, kände sig smärtsamt berörd, då vi läste i tidningarna, huru spanska sjukan härjade i Norrland och hurusom många avledo på grund av bristande vård, bristande läkarvård och bristande sjukvård i övrigt.

Det är ju en känd sak, att man har svårt att få läkare till Norrland, enär i dessa ödebygder man finner det mindre angenämt att leva och helt naturligt ej heller kan få enskild praktik, som kan giva läkaren ersättning för arbetet däruppe. Jag håller före, att staten har därvidlag en skyldighet att se till, att dessa ödemarkens barn, om jag så må kalla dem, få sjukvård och läkarvård lika väl som befolkningen i andra delar av vårt land.

Utskottet har emellertid hemställt om avslag på en motion, som hade till ändamål att ställa till medicinalstyrelsens förfogande medel för att genom förhöjda avlöningar åt läkare i Norrland försöka förmå läkare att bosätta sig där eller taga de platser, staten har ordnat om i läkardistrikten.

Jag tillåter mig därför att hemställa, att andra kammaren måtte fatta samma beslut som första kammaren i denna fråga, och att andra kammaren visar sig vara lika människovänlig, lika varmhjärtad mot befolkningen i Norrland som den första. Jag vågar därför yrka, att riksdagen ville för åstadkommande av omedelbart provisoriskt avhjälpande av läkarbristen i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län anvisa dels på extra stat för 1921 ett förslagsanslag högst av 50,000 kronor, dels på tilläggsstat för år 1920 ett förslagsanslag högst av 30,000 kronor att för ändamålet disponeras på sätt Kungl. Maj:t finner gott bestämma.

Häruti instämde herrar *Kjellberg* och *Olsson* i Ramsta.

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Då jag vid förevarande utlåtande har tecknat en reservation med yrkande om bifall till de i ämnet väckta motionerna, ber jag att få säga några ord, detta ehuru jag tror, att redan efter det uttalande herr vice talmannen haft för saken, det ej kan vara vidare behövligt att upptaga kammarens tid för att påvisa, att sakskäl tala för bifall till motionen på sätt herr vice talmannen yrkat.

Bristen på läkarkrafter i övre Norrland är ju känd, och genom en interpellationsdebatt, som förevar i första kammaren under nästlidna vår, blev det också klarlagt, vilka sorgliga förhållanden, som råda däruppe. Då jag själv är bosatt i ett av de läkaredistrikt, som under många år varit i avsaknad av läkare, om vi undantaga de mer eller mindre korta tidsrymder, under vilka någon medicine kandidat under pågående epidemi eller annars haft förordnande att uppehålla tjänsten, så förstå herrarna, att jag också har kännedom om vilket nödläge det verkligen här är fråga om. Jag behöver ju bara påpeka, att i Jämtlands län tre ordinarie provinsialläkardistrikt äro obesatta, i Västerbottens län sju — däribland Bjurholms distrikt, där jag bor — och i Norrbottens län

fem. Dessutom äro för närvarande tre extra provinsialläkarebefattningar vakanta, en i vartdera av de nämnda länen.

Ang. löneförmånerna åt läkare i svårbesatta läkardistrikt i de norrländska länen. (Forts.)

Det är ju tydligt, att läkaredistrikt finnas också i andra delar av landet, som äro svåra att få besatta, t. ex. i Småland, Halland och Bohuslän, men förhållandena äro dock annorlunda i Norrland, de stora viddernas och de många milens land. Där behöves särskilt en hjälpande hand i det nödläge, som råder. Jag hemställer därför, att denna kammare nu, liksom första kammaren i går, ville bifalla det av herr vice talmannen gjorda yrkandet, som innebär någon ändring i den kläm, som motionen ursprungligen haft.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman, mina herrar! Även med risk att anses som icke varmhjärtad och såsom den, vilken icke har ögonen öppna för de stora viddernas och de många milens land, ber jag att få säga några få ord till försvar för utskottets ståndpunkt.

Jag ber då först få bringa i erinran, att provinsialläkarekommittén, av vilken jag också har äran vara medlem, har gått med på alla förslag, som hava kommit fram ifrån läkarehåll för att just göra det så gynnsamt ställt som möjligt med avseende å möjligheterna att få Norrlands läkaredistrikt besatta. Vi hava gått med på högre tjänsteårsberäkning och vi hava gått med på flyttningsbidrag. Riksdagen har i sin tur fullkomligt skrivit under och sanktionerat vad från kommittén och Kungl. Maj:t föreslagits. Det oaktat har läkarebristen däruppe icke avhjälpts. Och det torde vara helt andra förhållanden än de, som anföras, som spela in. Jag har ett par gånger och senast i förrgår talat med en nu mera norrlänning, vilken jag tror jag har anledning sätta all möjlig lit till, som för mig förklarat, att han för sin del är fullkomligt övertygad om, att den största svårigheten att få läkardistrikten i Norrland besatta är den att läkarna fått för sig, att Norrland är så ytterst otrevligt och obehagligt att vistas i, och att det är, kort sagt, nästan omöjligt att vara där. Som exempel på det har just anförts Bjurholms distrikt, där man tid efter annan försökt genom ekonomiska lockelsemedel få en innehavare av befattningen. Denne man förklarade för mig och några andra, att Bjurholm var en synnerligen trevlig trakt, och att det icke alls var så svårt med kommunikationerna i den där vanliga meningen, i betraktande av förhållandena i denna landsdel i övrigt, där man i stort sett är utan järnvägar. Men det har icke hjälpt; man har ej kommit någon väg med att anvisa lönetillägg eller löneförbättring att utgå utöver vad annars är bestämt.

Jag skulle också be att få säga, att jag haft nöjet senast i går taga del av en framställning, som en av Norrlands läkarföreningar gjort, där man inte pekar så mycket på de rent ekonomiska förhållandena utan mest därpå, att läkarna måtte komma att få en ännu högre tjänsteårsberäkning än de för närvarande lyckats få. Vad de sedan i övrigt peka på är behovet av tidsenliga och ändamålsenliga bostäder för provinsialläkare. I det avseendet ber jag

Ang. löneförmånerna åt läkare i svårbesatta läkardistrikt i de norrländska länen. (Forts.)

att få säga, att det har icke provinsialläkarekommittén syndat mot, utan försyndelsen ligger på helt annat håll. Kommittén har beslutat framlägga förslag, fast det ännu icke kommit fram till riksdagen som proposition, som just bland annat avser att skaffa ändamålsenliga bostäder åt denna för landet så nödvändiga kår.

Jag tror också, att jag ej säger för mycket, om jag säger, att på sistone i dessa dagar och ganska länge för resten det rört sig tankar från åtskilliga håll om, att man inte kan få en varaktig förbättring, ett avhjälpande av svårigheterna vare sig däruppe eller i andra delar av landet, där provinsialläkare och extra provinsiallläkaredistrikt stå obesatta, utan att man måste försöka komma fram på den vägen, att man antingen tilldelar vederbörande adepter, d. v. s. studenter, som ämna ägna sig åt läkarebanan, ett stipendium med detsamma eller också att man tilldelar dem ett stort stipendium vid den tid, då de tagit sin examen. Man har också fört fram tanken på tvångskommendering av alla utexaminerade läkare, så att de skulle så att säga fullgöra någon sorts värnplikt. Jag vet icke, till vilket resultat dessa olika tankar och förslag kunna komma att leda, men vad jag åtminstone känner mig fullkomligt övertygad om, det är, att *detta* anslag spelar absolut ingen roll för främjande av det ändamål, vartill det är avsett, nämligen att få läkaredistrikten besatta. I det avseendet har riksdagen oupphörligen gjort försök, större eller mindre försök till avhjälpande av bristen, men de hava strandat på den ofta av ren hypnotism, skulle jag vilja säga, bibringade uppfattningen bland läkarna, att Norrland är fullständigt omöjligt att vistas i. Låt oss försöka taga reda på vad det kan bli för resultat av den skyndsamma utredning, som riksdagen har begärt av Kungl. Maj:t och som också Kungl. Maj:t med all möjlig skyndsamhet har effektuerat, i det att det uppdragits åt 1916 års provinsialläkarkommitté att försöka tänka ut ännu verksammare sätt, än man hittills lyckats tänka ut, för att få framför allt sjukvårdsförhållandena i Norrland bättre ordnade.

Nu vill jag för min del säga, att jag är böjd för att tro, att vi beträffande sjukvården måste betrakta Norrland ungefär som stormakterna betrakta en koloni, vars utveckling man har anledning att på allt sätt främja. Jag vill härmed säga, att jag för min del icke tror, att statsmakterna kunna komma ifrån utan nog måste bevilja rundliga, högst betydliga anslag, större måhända än för andra landsändar, för ordnande av sjukhus o. d. samt också för att få en väl organiserad sjuksköterskekår. Det vill jag säga, att i de många milens och de stora viddernas land lär det icke hjälpa mycket, om man har en provinsialläkare eller extra provinsialläkare stationerad på någon plats, ty vi böra komma ihåg, att en enda resa ibland kan gå på 500—700 kronor. Jag tror, att det är större anledning att försöka tänka på, om man icke kan organisera den direkta sjukvården, jag frånser nu läkarna, på ett bättre sätt, organisera det så att det verkligen finns möjlighet att placera de sjuka på sjukhus, skaffa den sjukvårdspersonal, som behövs, i stället

Ang. löneförmånerna åt läkare i svårbesatta läkardistrikt i de norrländska länen.
(Forts.)

för att endast placera en enda man uppe i en obygd, varigenom ändå inte resultatet blir annat än att folk får, som man brukar säga, »dö utan läkarhjälp».

Vid det förhållandet, att alla anslag, som man här beviljat, visat sig fullständigt förfelade, och vid det förhållandet dessutom, att riksdagen har beslutat begära en skyndsam utredning, vilken utredning jag kan vitsorda redan har påbörjats, för att tänka ut verksamma medel mot läkarbristen i Norrland och för att få sjukvården över huvud förbättrad däruppe, vid det förhållandet, säger jag, tycker jag, att utskottet har ganska goda skäl för sitt avslagsyrkande, övertygat som utskottet är om att ingenting av vad man försökt kan avhjälpa bristerna.

Jag tillåter mig, herr talman, att på dessa skäl yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Jag kan i stort sett instämma i det mesta av vad den ärade vice ordföranden i statsutskottet nyss yttrat i förevarande ärende. Men då han säger, att det spelar absolut ingen roll, om riksdagen nu beviljar vad motionären begärt, så dristar jag säga, att jag tror, att han tar miste. Det är visserligen så, att läkarbristen förefinnes, även om anslaget beviljas. Men att avlöningsfrågan spelar en viktig roll för läkarna där uppe, har jag mig alltför väl bekant, då jag bor i ett distrikt, som haft känning av läkarbristen i så många år. Och skulle nu inte läkare kunna anskaffas, så ha ju medlen inte någon användning och stå då kvar. Men vad jag vill säga är, att även om det inte skulle spela den rollen, att man kan få läkare, vilket jag dock hoppas, åtminstone till något distrikt, så spelar det dock en moralisk och psykologisk roll, att folket där uppe ser, att riksdagen behjärtar dess nödläge och vill göra sitt bästa för att räcka en hjälpande hand. Det är gott och väl, att en skyndsam utredning nu är påbjuden, och jag är glad, att herr vice ordföranden i statsutskottet också poängterat, att utredningen kommer att verkställas så fort som möjligt, så att resultatet snart kan framläggas. Det blir ett tröstens ord för dem där uppe. Men varför skall man inte, då man har möjlighet därtill, göra något ytterligare. Jag vill säga, att de sjuka och deras närstående i övre Norrlands avskilda bygder, de känna alldeles som de sjuka och dem närstående annorstädes i vårt land.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr vice talmannens förslag.

Herr vice talmannen Hamilton: Herr talman! Jag vill visst inte klandra statsutskottet för det slutresultat det kommit till, då det förmenat, att det vore lämpligast att först få till stånd en utredning, hur läkarvården och sjukvårdsförhållandena i övrigt skola kunna ordnas i övre Norrland. Men jag vill likväl fråga, huruvida denna utredning skulle skadas av en tillfällig åtgärd, och det är väl såsom en sådan man får lov att betrakta det av första

Ang. löneförmånerna åt läkare i svårbesatta läkardistrikt i de norrländska länen. (Forts.)

kammaren fattade beslutet, vilket jag hoppas att också denna kammare skall biträda. Det är ju i avvaktan på en utredning, som man vill försöka få läkare upp till Norrland. Nu säger statsutskottets aktade vice ordförande, att det hjälper inte med detta anslag. Men det skadar väl i varje fall inte, och jag förmodar, att om det inte hjälper med högre löner för att få läkarplatserna besatta i Norrland, så kommer inte heller regeringen att använda pengarna, ty dessa medel skulle ju ställas till regeringens förfogande för avhjälpande av de svåraste bristerna. Jag är rädd för att om en ny spansk sjuka eller annan epidemi skulle komma att härja i Norrland, så skulle det komma att bli mycket svårt för befolkningen där att vara i avsaknad av läkarehjälp. Och sjukdomen låter dock inte vänta på att en utredning skall komma till stånd.

Jag för min del åtminstone finner det vara min plikt att rösta för att man skall försöka avhjälpa de svåraste missförhållandena i detta avseende uppe i Norrland, och jag vidbliver därför, herr talman, mitt yrkande.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag nödgas säga några ord dels i anledning av vad herr Bäckström i Bjurholm anförde och dels i anledning av vad herr vice talmannen helt nyss yttrade.

Herr Bäckström i Bjurholm ansåg sig tydligen inte kunna gå in på något som helst bemötande av de uppgifter jag lämnade om hans egen trakt. Det är som sagt en ganska fager och ur norrlandssynpunkt sett välbelägen trakt, men det oaktat har det inte lyckats att få dit någon läkare. Detta teg herr Bäckström visligen med och försökte inte alls göra gällande motsatsen såsom anledning till att man icke kunnat få någon läkare dit.

Herr vice talmannen frågade, om utredningen skulle skadas av detta anslag. Ja, jag vill fråga alla, som ha haft med sådana här saker att göra, huruvida man egentligen främjar och gagnar en objektiv utredning, ifall man gör, såsom påyrkats i motionen, d. v. s. ställer till medicinalstyrelsens förfogande ett visst belopp. Jag har all möjlig aktning för medicinalstyrelsen och jag har tidigare under denna riksdag visat, att jag också har förtroende för medicinalstyrelsen. Men som ett rent statsutskottsskäl kommer naturligtvis också till, att man inte utan vidare vill lämna åt en myndighet att disponera ett anslag fullkomligt fritt. Är man sedan som jag och utskottsmajoriteten med mig övertygad, att dessa fattiga tusenlappar inte hjälpa utan i stället bara krångla till saken mera, så tror jag, att man har ganska goda skäl att vidhålla yrkandet om avslag på biskop Bergqvists motion.

Men sedan är det också en annan sak. Det har ställts i utsikt och från en läkarförening påyrkats åtskilliga reformer på detta område. Det har bland annat yrkats på att taxorna också borde förändras. Det har framförts en hel rad förslag, och framför allt har man, såsom jag nyss nämnde, och det vill jag ytterligare

Ang. löneförmånerna åt läkare i svårbesatta läkardistrikt i de norrländska länen. (Forts.)

understryka, sagt, att bostadsfrågan spelar en oerhört ingripande roll. Alla dessa saker kunna, såvitt jag förstår, komma fram för nästa års riksdag. Och för att om möjligt ytterligare påskynda utredningen har den nuvarande civilministern också gett kommittén en extra förstärkning, som, skulle jag tro, är synnerligen väl förtrogen med norrlandsförhållanden, och som visat synnerligen stort intresse för att få dessa frågor på ett tidsenligt och rationellt sätt ordnade. När sedan riksdagen sagt och departementschefen också genom ett uttalande till statsrådsprotokollet uttryckligen betonat, att utredningen skall ske skyndsamt, så tror jag inte herrarna förlora något på att låta denna fråga anstå till kommande riksdag.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Hade vi inom första avdelningen blivit övertygade, att det skulle avhjälpa läkarbristen i Norrland, om man beviljade dessa tusenlappar, så skulle åtminstone jag för min del och jag tror även avdelningen i övrigt gärna gått med på anslagets beviljande. Men när man har den uppfattningen, att det inte hjälper, så vill man naturligtvis inte gärna gå med på att utan vidare ställa till medicinalstyrelsens förfogande ett anslag, över vilket den skall få fritt disponera efter behag. Det torde nämligen inte vara på det sättet, att dessa läkare i Norrland i allmänhet sitta med så dåliga inkomster, utan tvärtom. Enligt uppgifter, som jag fått, lära de i vissa distrikt göra sig rätt goda inkomster. Det har talats om, att medicine kandidater, som under den svåra influensaepidemien tjänstgjorde såsom tillförordnade provinsialläkare, tjänade mycket pengar på ganska kort tid. Och det tyder ju på att i fråga om det rent pekuniära är det inte så dåligt ställt för norrlandsläkarna, som man i allmänhet skulle kunna antaga. Men vad som gör att man inte kan få läkare där uppe är naturligtvis de svåra klimatiska förhållandena. Det är inte så roligt för en läkare att resa omkring på sjukbesök under den starka kölden och med de dåliga kommunikationerna, och det avhjälper man inte alls med att bevilja ett anslag av 30,000 kronor nu och 50,000 kronor för nästa år. Jag tror, att det vill vida mer till, innan man verkligen kan hoppas avhjälpa läkarbristen i Norrland. Och när nu en utredning redan är satt i gång och väl kan förväntas komma att påskyndas så mycket som möjligt just med hänsyn till de verkligt svåra förhållanden, som råda där uppe, så tycker jag, att man kan avvakta den utredningen. Man har ju ändå tillfälle att redan nästa år bevilja pengar på tilläggsstat, om det skulle anses behövligt. Jag kan därför inte finna, att man har anledning att här biträda första kammarens beslut, ehuru det naturligtvis alltid kan anföras känsloskäl därför. Men jag tror, att de verkliga realskälen tala för att man inte här utan vidare beviljar ett anslag, om vilket man inte alls är övertygad, att det kommer att göra någon egentlig nytta. Jag vill ju också påpeka, att det inom statsutskottet endast finnes två reservanter, båda från Norrland.

Ang. löneförmånerna åt läkare i svårbesatta läkardistrikt i de norrländska länen. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bäckström: Herr talman! Bara ett par ord. Här har ytterligare understrukits, att en skyndsam utredning begärts och kommer att verkställas. Men, mina herrar, när det gäller människoliv och folkhälsa, är det då lämpligt att tala om utredning i vanlig mening? Jag tror, att vad här behövs är handling, och det omedelbart. Då man ytterligare ställt i tvivelsmål, huruvida det kan leda till något gagn, så vill jag poängtera inför kammaren, att såväl länsmyndigheterna, åtminstone i Norrbottens län, som också läkarna och medicinalstyrelsen vitsordat behovet av att något göres med anledning av den motion, som det nu är fråga om. Och kan man, det vill jag säga än en gång, icke få ordinarie läkare till alla obesatta distrikt, så tror jag dock, att man skall kunna få det till något, och kan man inte ens vinna detta, så kunna pengarna ändå bliva till gagn, ty det kan vara möjligt, genom att Kungl. Maj:t får använda medlen, att man blir i tillfälle att anställa tillfälliga läkare i distrikten eller ambulerande läkare, vilket kan bliva till gagn för de minst gynnade trakterna. Det är ju nämligen så, att med den lilla förändring i klämmen, som herr vice talmannen föreslagit, medlen skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att på lämpligt sätt fördelas.

Herr talman, jag ber fortfarande att få yrka bifall till den av herr vice talmannen gjorda hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag vill bara säga, att det är ett nödankare, som herr Bäckström nu kommer med, då han hänvisar till att herr vice talmannen ändrat motionens yrkande. Det kan för resten ställas i tvivelsmål, huruvida det kan vara fullt riktigt att gå utöver motionens ram och lägga om yrkandet på detta sätt i sista minuten. Jag är ingen formskärare, men jag vågar dock säga, att då i motionen yrkats, att medlen skulle ställas till medicinalstyrelsens förfogande, så är det bra underligt, om man nu skall kunna lägga om yrkandet så väsentligt, som ifrågasatts.

Herr Bäckström: I anledning av vad den siste ärade talaren senast anförde, vill jag endast påpeka, att den ändring i klämmen, som gjorts av herr vice talmannen, tidigare godtagits i första kammaren, och jag tror, att man där verkligen beaktat, om formella hinder skulle möta för ett godkännande av detta förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr vice talmannen Hamilton under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Ang. löneförmånerna åt läkare i svårbesatta läkardistrikt i de norrländska länen. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 194, bifaller det av herr vice talmannen Hamilton under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 89 ja mot 73 nej, vadan kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit det av herr vice talmannen Hamilton under överläggningen framställda yrkandet.

§ 5.

Statsutskottets utlåtande, nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal vid armén och marinen jämte i ämnet väckta motioner föredrogs nu; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Ang. varukredit åt vissa nödlidande länder.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av varukredit åt vissa nödlidande länder.

Ordet begärdes därvid av

Herr Alexandersson, som yttrade: Herr talman! Som kammarens ledamöter behagade finna av det utlåtande, vi nu hava att behandla, rör detta sig om att svenska staten skall ikläda sig betalningsansvar för en begränsad varukredit av 25,000,000 kronor avsedd för vissa, genom kriget i nödtillstånd varande länder.

Av Kungl. Maj:ts proposition i ärendet framgår, att utgångspunkten för vårt lands deltagande i detta nödhjälpsarbete är, att det understöd i form av varor, som skall lämnas, måste vara understöd med sådana varor, som kunna framställas i den myckenhet, att det egna landets behov icke äventyras. I dessa varor skulle då även ingå livsmedel.

Med tanke på de stora mängder födoämnen, som med nuvarande fångstmetoder kunna upptagas ur havet och såmedelst komma svältande folk till godo, på samma gång de, *om* de upptagas och *kunna avsättas*, skulle möjliggöra för våra yrkesutövare att vidbliva sin näring, vill jag livligt hoppas, att då nu riksdagen, som jag antager, till Kungl. Maj:ts förfogande för avsett ändamål ställer dessa 25,000,000 kronor, möjlighet måtte beredas, att dessa i mån så prövas skäligt, även få tagas i anspråk för kredit vid export av fisk och sill, varvid givetvis bör tillses, att den nytta, som

Ang. varukredit åt vissa nödlidande länder. (Forts.)

härigenom kan beredas det egna landet, i mesta möjliga mån måtte komma fiskets verkliga utövare till godo.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Olsson* i Kollungeröd.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för bekämpande av arbetslösheten;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt biskoparna i Härnösands stift E. F. Lönegren och i Luleå stift O Bergqvist;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i punkt 42 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen dels ock i särskild proposition nr 293 gjorda framställningar angående bidrag till avlönande av svenska sjömanspräster i vissa utländska hamnstäder m. m.;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt den Hjertbergska antikvarien vid vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare vid tekniska skolorna i Stockholm och Eskilstuna, bergsskolorna i Filipstad och Falun samt vävskolan i Borås;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av bostäder för tullverkets personal vid Värtahamnen i Stockholm;

nr 205, i anledning av väckta motioner om anslag till utförande av byggnadsarbeten vid kronprinsessan Viktorias kustsanatorium i Barkåkra; och

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med särskilda grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Ang. upphävande av den vissa statstjänstemän tillkommande rätt till anmärkningsarvode.

Vidare upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av den vissa statstjänstemän tillkommande rätt till anmärkningsarvode.

I överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit i en till riksdagen den 19 mars 1920 avlåten, till statsutskottet överlämnad proposition, nr 364, hemställde utskottet att riksdagen med upphävan-

de av de i gällande avlöningsreglementen för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk och postsparbanken förekommande bestämmelser angående anmärkningsarvode, måtte besluta, att sådant arvode från den tidpunkt, Konungen bestämde, icke vidare skulle utgå till tjänsteman vid nämnda verk, dock att tjänsteman, som icke enligt de för honom gällande avlöningsbestämmelser vore skyldig underkasta sig upphörande av eller minskning i extrainkomster, som vore förenade med tjänsten eller utgå för bestyr i sammanhang därmed, skulle bibehållas vid den rätt till anmärkningsarvode, som enligt samma bestämmelser kunde tillkomma honom.

Ang. upphävande av den vissa statstjänstemän tillkommande rätt till anmärkningsarvode. (Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke ställa till med någon längre debatt i den här frågan. Men jag vill dock icke låta detta beslut fattas utan att för min del åtminstone göra gällande, att jag tror, att det här är ett ganska oförnuftigt beslut. Det gäller att taga bort den s. k. anmärkningsprovisionen för revisorer i olika verk, för personer, som ha till uppgift att undersöka statens förvaltning på olika områden.

Nu förmenar utskottet, att personer, som syssla med sådant arbete, böra kunna sköta sin tjänst lika bra som andra statstjänare utan någon särskild extra belöning. Och jag kan ju säga, att i viss mån det ligger något riktigt i ett sådant påstående. Men jag vill samtidigt säga det, att här är det dock fråga om ett visst arbete, som är av den art, att jag tror det vore mycket förnuftigt, om man hölle fast vid de gamla bestämmelserna, som gå ut på, att arbete av denna art skall vara förbundet med s. k. anmärkningsprovision, d. v. s. att en person skall stimuleras att verkligen noga undersöka och revidera det, som han skall revidera, därigenom att om han finner några fel, han erhåller en extra ersättning eller s. k. anmärkningsprovision.

Jag vill visserligen erkänna det — och det är väl det, som i viss mån varit bestämmande för utskottets ståndpunktstagande i denna fråga och även för det förhållandet, att regeringen kommit fram med förslag om borttagande av denna anmärkningsprovision — att tillvaron av denna anmärkningsprovision i vissa fall kan leda till förhållanden, som äro långt ifrån tillfredsställande. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att detta arbete kan bliva förenat med vissa extra kanske någon gång ganska betydande inkomster, som gör, att en person, som en gång fått en sådan syssla, icke gärna vill övergå — även om han lämpar sig för annat arbete — till annan tjänst. Detta är kanske någonting, som icke är så tillfredsställande. Men jag antager, att om staten anser, att en person bör placeras på annan tjänst, det skall finnas möjlighet för staten att på ett eller annat sätt genomföra den saken.

Vidare vill jag säga en annan sak. Det kan inträffa, att denna anmärkningsprovision för en person, som är energisk, kan bliva av rent av anstötlig storlek, så att andra personer, som äro

Ang. upphävande av den vissa statstjänstemän tillkommande rätt till anmärkningsarvode. (Forts.)

i statens tjänst och som tycka sig göra staten lika god nytta, anse, att denne person får för goda extrainkomster, under det att en person, som utför en fullt lika ansvarsfull syssla, icke får sådan extra inkomst.

Men jag menar trots detta, att skälen för att bibehålla denna anmärkningsprovision med avseende på dessa revisorer i olika verk äro dock starkare än de motskäl, som jag nu har talat om.

Jag tror för min del, att det skulle vara lämpligt från riksdagens sida att icke nu fatta beslut i den här frågan. Jag tror det skulle vara lämpligare att uppskjuta avgörandet av detta spörsmål och under tiden, tills man eventuellt igen tager upp frågan, diskutera igenom spörsmålet. Jag tror för min del, att det skulle vara möjligt att nedsätta denna anmärkningsprovision. Man skulle ju kunna ordna saken på det sättet, att om en person gjorde en hel del anmärkningar, som då skulle resultera i, att han skulle få en mycket stor samlad anmärkningsprovision, så skulle man kunna åstadkomma det, att anmärkningsprovisionen per fall bleve minskad, så att det bleve på det sättet, att den samlade summan av provisioner ej bleve direkt proportionell i förhållande till de summor, som berördes av anmärkningarna. D. v. s. det skulle bli något slags degressivitet i de belopp, som uppstode på grund av anmärkning. Jag tycker man skulle kunna ordna saken på något sådant sätt.

Jag vill säga för min del, att även om man vill i huvudsak erkänna detta, att en statstjänare måste resonera på det sättet, att han vid skötandet av sin syssla bör göra sitt bästa, även när det gäller sådant arbete som detta, utan särskild stimulans, så måste man dock säga sig, att det kan vara anledning till, att det finns någon stimulans utöver den vanliga avlöningen med avseende på sådant arbete som detta. Det är ju på det sättet, att i många fall förhåller det sig så, att den revision, som utföres av dessa personer, icke senare blir föremål för någon översyn på något håll. Dessa revisorer veta alltså, att när de gjort denna revision, så är saken avvecklad. Och det kan tänkas, att i ett eller annat fall en person kan inför det förhållandet förledas till mindre varsamhet och mindre iver i sitt arbete.

Jag tror alltså för min del, att särskilt när nu frågan kommer före i riksdagens elfte timme och då en stor del av kammarens ledamöter troligen icke haft tillfälle att i detalj sätta sig in i den här saken, det skulle vara lämpligt att åtminstone *för tillfället* avfärda denna fråga genom ett avslag. Det är ju visserligen icke en synnerligen stor fråga; det vill jag icke påstå. Men den kan dock ha icke så ringa betydelse. Ty det är givetvis av en viss vikt, att det ordnas på bästa sätt inom revisionsområdet, när det gäller att bevaka, att statens medel handhas på ett sätt, som står i överensstämmelse med gällande bestämmelser m. m. sådant. Jag tror, säger jag, att även detta är något av synnerlig vikt för det allmänna att bevaka.

Från dessa utgångspunkter, herr talman, skall jag för min del

tillåta mig att yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets utlåtande i frågan.

Ang. upphävande av den vissa statstjänstemän tillkommande rätt till anmärkningsarvode. (Forts.)

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Jag är villig medgiva, att många av de skäl, som herr Hage anfört mot att utskottets beslut gått i den riktning, som skett, äro nog så talande. Ty det finnes verkligen skäl för och emot den ändring, som av statsutskottet här föreslagits. Men dessa skäl för och emot ha vi inom statsutskottet och särskilt å fjärde avdelningen mycket samvetsgrant och ingående övervägt, och jag vill här erkänna, att i förstone vid den förberedande behandlingen av ärendet på avdelningen var jag starkt påverkad i den riktningen, att anmärkningsprovisionen borde bibehållas. Men ju längre jag arbetade med saken och ju mera vi debatterade densamma, desto mer måste jag rucka på min först intagna ståndpunkt, och slutligen måste jag erkänna, att de skäl, som anfördes mot bibehållande av anmärkningsarvodet, voro de starkare. Särskilt när man får det intrycket, att det är rent av som ett lotteri var vinsten utfaller och var den största lönen för detta arbete faller, och att det ingalunda är beroende på arbetets art eller omfattning, så blir man mest böjd för att låta dessa anmärkningsarvoden upphöra. Man har ju rätt att vänta, att statens ämbets- och tjänstemän fullgöra sina åligganden i detta fall fullt lojalt, alldeles som de enskilda affärsverkens män, när det gäller revision, få uppbjuda all sin energi för att utfinna, ifall fel förekomma, och draga dessa i dagen.

Herr Hage sade, att detta är ett arbete, som är av den art, att vederbörande behöva stimuleras att nedlägga all sin kraft på detsamma. Men då ersättningen för arbetet, såsom jag nyss sade, utfaller som man tycker alldeles på en slump, kan det icke vara just mycket uppmuntrande för många, som nedlagt ett kanske mycket dugande arbete utan motsvarande vinst.

Då riksdagen i år fattat beslut om inrättandet av ett riksräkenskapsverk, och då detta verks arbete i viss mån också inverkar på frågan om anmärkningsarvodets bibehållande eller icke bibehållande, har avdelningen och utskottet funnit sig däri äga stöd för sin ståndpunkt.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Hage: Endast en kort replik till herr Bäckström. Jag tror för min del, att det skulle kunna finnas möjlighet att även med bibehållandet av denna anmärkningsprovision reformera bestämmelserna på sådant sätt, att dessa ojämnheter, som herr Bäckström talade om, skola kunna försvinna. Alltså tror jag, att det förhållandet, att dessa inkomster falla ut ojämnt, skulle man kunna motarbeta och bortarbeta. Den omständigheten, som herr Bäckström i övrigt anförde, att här inrättats ett särskilt riksräkenskapsverk, tycker jag icke på något sätt har något egentligt att göra med denna sak, ty att ett visst arbete överflyttas från ett verk till ett annat föreställer jag mig icke kan vara ett motiv av den art, att man kan säga, att om det finns skäl för att bibehålla denna anmärkningsprovision, dessa skäl för-

Ang. upphävande av den vissa statstjänstemän tillkommande rätt till anmärkningsarvode. (Forts.)

svinna, därför att arbetet förlägges till ett nytt verk. Detta menar jag alltså är en motivering, som icke på något sätt har med saken att skaffa.

Jag skall, herr talman, be att få vidhålla mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag däråt, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Statsutskottets nu föredragna utlåtande, nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för anställande inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen av en automobilinspektör jämte i ämnet väckta motioner blev av kammaren godkänt.

§ 10.

Ang. anslag till bekämpande av olaga brännvinstillverkning.

Vid föredragning härpå av statsutskottets utlåtande, nr 209, i anledning av väckta motioner om anslag till bekämpande av olaga brännvinstillverkning begärdes ordet av

Herr Norman, som yttrade: Herr talman! Föreliggande utskottsutlåtande är resultatet av en kompromiss. Här ha i riksdagens båda kamrar väckts motioner om ett anslag för ifrågavarande ändamål av 200,000 kronor. Häremot riktades anmärkningar inom utskottet, men efter åtskilliga överläggningar möttes man på halva vägen, och såsom framgår av den upplästa klämmen, gick utskottet med på ett anslag av 100,000 kronor för bekämpande av olaga brännvinstillverkning.

Då jag för min del biträtt denna kompromiss, är det alldeles klart, att jag icke här kommer att göra något yrkande om avslag på densamma. Jag har likväl ansett, att jag bör rikta uppmärksamheten på det förhållandet, att vad som här föreslås lätt kan urarta till vad som man sett så mycket annat här i detta land urarta till, nämligen skapandet av ett nytt ämbetsverk, en ny tjänstemannakår. Här talas visserligen i motionen om att det här gäller en *tillfällig* förstärkning av åklagar- och polismyndigheten, och det heter, att det är fråga om anvisande av medel för *anställande av extra åklagare och poliser* med särskild uppgift att efterspana förbrytelser mot brännvinstillverkningsförordningen, och att det i vissa län *jämväl borde anställas inspektörer* o. s. v., men att det här skulle vara fråga om en *försöksorganisation*. Nu har utskottet icke till fullo gått på dessa motionärernas linjer, men i alla fall vill jag vid frågans behandling nu, då kammaren givetvis kommer att godkänna föreliggande utskottsbetänkande, framhålla, att här måste man gå tillväga med synnerlig stor varsamhet.

Det är ju icke alls avsikten med mitt anförande att på något sätt taga den hantering, det här är fråga om, i försvar — denna hantering fördömes av varje tänkande och laglydig medborgare i detta

land — men den bör bekämpas på sådana vägar, som på annat sätt föra till målet, och icke på dessa vägar, som vi under de gångna krisåren fått alltför otrevliga erfarenheter av. Kristidens inspekterande och deklarerande och kommissionsväsende kunna vi väl önska oss befriade ifrån.

Ang. anslag till bekämpande av olaga brännvinstillverkning. (Forts.)

Då genom ett bifall till föreliggande utskottsbetänkande vi nu få ett slags försöksverksamhet på detta område, vill jag som sagt endast hava uttalat, att därav icke får för framtiden uppstå något slags ny statlig institution, något nytt ämbetsverk eller något i den stilen, utan att det må stanna vid vad det här för tillfället är fråga om.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Ang. höjande av statsrådslönerna.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget statsutskottets utlåtande, nr 210, i anledning av väckt motion om höjande av statsrådslönerna.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 55, hade herr *Reuterskiöld* föreslagit riksdagen besluta, att statsrådslönerna från och med innevarande år skulle utgå med 100 procent förhöjning av nuvarande belopp, oavsett möjliga efter särskilda grunder bestämda dyrtidstillägg.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av ifrågavarande motion måtte

I. å extra stat för år 1921 såsom förslagsanslag, högst, anvisa

a) till provisorisk förhöjning av lönefyllnaden till statsministern under andra huvudtiteln 3,500 kronor;

b) till provisorisk löneförhöjning för statsråden utan departement under samma huvudtitel 15,000 kronor; och

c) till provisorisk löneförhöjning för vederbörande departementschefer

under	andra	huvudtiteln	 7,000	kronor	
»	tredje	»	 12,000	»	
»	fjärde	»	 7,000	»	
»	femte	»	. . . . . 7.000	»	
»	sjätte	»	 7,000	»	
»	sjunde	»	 7,000	»	
»	åttonde	»	 7,000	»	
»	tionde	»	 7,000	»	; samt

II. å tilläggsstat för år 1920 såsom förslagsanslag, högst, anvisa

a) till provisorisk förhöjning av lönefyllnaden till statsministern under andra huvudtiteln 3,500 kronor;

b) till provisorisk löneförhöjning för statsråden utan departement under andra huvudtiteln 15,000 kronor; och

Ang. höjande av statsrådslönerna. (Forts.)

c) till provisorisk löneförhöjning för vederbörande departementschefer

under	andra	huvudtiteln	7,000 kronor
»	tredje	»	12,000 »
»	fjärde	»	7,000 »
»	femte	»	7,000 »
»	sjätte	»	10,500 »
»	sjunde	»	7,000 »
»	åttonde	»	7,000 »

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Norman: Herr talman! Då denna fråga förevar till behandling inom statsutskottet, hade jag för avsikt att avgiva reservation, men genom ett rent missöde har icke denna reservation kommit att bli synlig här i utskottsbetänkandet. Då jag till såväl statsutskottets ordförande och vice ordförande som till åtskilliga andra av kamraterna i statsutskottet har framhållit detta och på samma gång meddelat, att jag intager en annan ställning i denna fråga än den, som utskottsmajoriteten kommit till, anser jag mig vara fullt oförhindrad att anföra mina synpunkter på frågan ävensom göra ett slutligt yrkande.

En enskild motionär i första kammaren, professor Reuterskiöld, har här utan vidare motionerat om att statsrådens löner skola höjas med 100 procent. Utskottet har ansett en sådan höjning vara väl kraftig men framhåller i alla händelser, att enligt vad erfarenheten visat och offentliga uttalanden givit vid handen, äro statsrådens löner för låga, och därför behöves en avsevärd utökning av dessa löner. På grundvalen av detta kommer också utskottet till en löneförhöjning, vilken, såsom framgår av utskottsbetänkandet, skulle åt statsministern giva en fast lön av 30,000 kronor, åt ministern för utrikes ärendena 36,000 kronor, åt statsråden med departement 24,000 kronor och åt de konsultativa statsråden 20,000 kronor.

Jag vill emellertid erinra om, att utöver de löner, som statsråden ha, tillkomma ju dyrtidstillägg åt dem såväl som till andra tjänstemän, och dessa dyrtidstillägg uppgå — jag kan icke på rak arm säga summan för de olika statsråden — till cirka 14,000 kronor eller något därutöver för var och en. Med tillämpning av det föreliggande förslaget kommer avlöningen för statsministern inklusive dyrtidstillägg att uppgå till 44,000 kronor, för utrikesministern till 50,000 kronor, för departementscheferna till 38,000 kronor och för de konsultativa statsråden till 34,000 kronor. Därtill kommer att dessa löneökningar skola tillämpas retroaktivt från och med detta års början.

Nu vill jag för min del icke uttala mig i själva sakfrågan, huruvida denna löneförhöjning för statsråden, vilka, såsom jag nyss nämnde, liksom andra tjänstemän ha dyrtidstillägg på sina löner, är särskilt av behovet påkallad. Jag vill blott framhålla det förhållandet, att det synes mig egendomligt att utan vidare på en enskild motionärs framställning och utan att se saken i något som helst samman-

hang med de löneförmåner, som utgå till andra statsämbetsmän, vid-taga en lönereglering för en särskild, låt vara alldeles speciell grupp av statsämbetsmän. Tidigare har det ju varit så, att statsrådens löner stått i visst förhållande till justitierådens löner. Då lönerna för de konsultativa statsråden år 1908 höjdes från 12,000 till 15,000 kronor, höjdes också samtidigt och i sammanhang därmed lönerna för justitieråden från 10,000 till 13,000 kronor, d. v. s. justitierådens löner ansågos skola ligga 2,000 kronor under de löner, som uppburos av de konsultativa statsråden. Samma löner, som justitieråden uppbära, utgå också som bekant till regeringsråden. Regeringsrätten har tillkommit efter 1908 års lönereglering för statsråden.

Ang. höjande av statsrådslönerna. (Forts.)

Nu synes det mig synnerligen märkvärdigt, att man griper in utan att taga hänsyn till dessa andra förhållanden. Lämpligare synes mig vara, att man gör dessa olika frågor till föremål för en samtidig undersökning, i vad mån det är önskvärt att höja lönerna för dessa olika grupper av tjänstemän och i vad mån en lönereglering för statsrådens vidkommande medför konsekvenser även beträffande andra statens ämbetsmän, exempelvis justitieråden, regeringsråden och landshövdingarna. Det förefaller mig, som om frågan icke skulle vara av så brådskande natur, att den icke skulle kunna ligga till sig, till dess den nya lagtima riksdagen sammanträder inom föga mer än ett halvt år, och vid den tiden skulle det kunna vara möjligt, att en utredning i dessa stycken skulle kunna föreligga.

Jag ber, herr talman, på grund av här anförda skäl att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Herr Bäckström: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att något egentligt svar icke är behövligt på det yttrande den siste ärade talaren hade, men jag vill ändå säga, att det förefaller något egendomligt att herr Norman här kom med ett särskilt yrkande och motiverade det huvudsakligen med att herr Norman icke hunnit vara med inom utskottet vid behandlingen av frågan. Man måste ju medge, att det är ett mycket svagt skäl, även om arbetet forceras nu i riksdagens sista timme.

Jag tror knappast, att herr Norman väntar sig att vinna gehör i kammaren för sitt förslag. Visserligen är det en enskild motionär, som här väckt frågan, men alla äro vi väl överens om att det är oomtvistligt, att här måste beviljas löneökning, om icke de, som det här gäller, skola stå helt efter alla övriga, som blivit tillgodosedda på ett eller annat sätt under dessa sista år. Jag vill blott erinra om, att när statsrådslönerna reglerades, stodo statsråden bland de högst avlönade och inkomsttaxerade och det var endast få personer, som kunde tävla med dem i detta avseende. Men var finna vi dem nu? Man kan icke heller begära att en sittande regering skall framkomma med förslag i denna sak, ty därtill är frågan alldeles för grannlaga för den regering, som sitter. Och en regering vet ju icke heller, hur länge den kommer att intaga den plats som den vid ett visst tillfälle innehar.

Ang. höjande av statsrådslönerna. (Forts.)

Jag tycker därför, att de skäl, som herr Norman anförde mot utskottets förslag, icke alls äro bärande, och jag ber därför, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen Hamilton: Herr talman! Herr Norman nämnde nyss, att det var olämpligt att höja statsrådslönerna på grund av en enskild motionärs hemställan. Jag vill då fästa kammarens uppmärksamhet på att denna fråga icke får jämföras med vanliga löneregleringar, ty man får väl hålla regeringen räkning för att den icke själv föreslår sina lönetillökningar. Om den utredning, som herr Norman förordar, skall verkställas, vem skall verkställa den, om icke regeringen? Men då kommer regeringen i en ömtålig ställning. Det är visserligen sant, att lönetillökningarna måhända ansetts avsevärda, om de föreslagits för några år sedan, men i närvarande stund och med det låga penningvärdet äro de i alla fall icke för höga, i synnerhet om man jämför den blivande statsministerns lön med den lön, som uppbäres av ett borgarråd här i Stockholm. Denne har nämligen 5,000 kronor mer, än statsministern skulle få, och 10,000 kronor mer, än som nu föreslagits för ett statsråd. Vi skola i alla fall komma ihåg, att vi böra ha våra främsta män vid Konungens rådsbord, och vi måste då se till, att deras löner äro tillräckliga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Persson* i Fritorp instämde häruti.

Herr Norman: Jag skall först be att gentemot herr Bäckström få säga, att som *skäl* för mitt avslagsyrkande anförde jag ingalunda det förhållandet att arbetet varit så forcerat i utskottet, att jag icke där hann avlämna min reservation. Orsaken till att min reservation icke blivit synlig i det tryckta betänkandet har jag tidigare för kammaren förklarat, och jag har även för kamraterna inom statsutskottet meddelat, hur det förhåller sig med den saken, varför detta icke bör vara okänt.

Nu kommer herr vice talmannen och säger, att här bör givetvis denna fråga helst komma till behandling efter enskild motionärs framställning, därför att den är av så ömtålig beskaffenhet för statsråden själva. När en fråga varit föremål för riksdagens behandling efter framställning från enskild motionär, tillstyrkt av statsutskottet och bifallen av första kammaren, då kan jag icke förstå, att det skulle vara något för regeringen ömtåligt att, därest denna kammares beslut skulle gå i annan riktning, upptaga frågan till utredning för att se, i vad mån en eventuell höjning kan vara berättigad även för andra grupper av statsämbetsmän, vars löneförmåner stått i visst förhållande till de löneförmåner, som statsråden uppburit. Att man alltså bör se dessa saker i visst samband med varandra och icke ramla iväg i all hast och utan vidare betänkande fastställa lönerna för en viss grupp av tjänstemän, det synes med synnerlig klarhet vara ådagalagt just genom herr vice talmannens anförande, då han som ett stöd för sitt yrkande om bifall till statsutskottets hemställan

Ang. höjande av statsrådslönerna. (Forts.)

pekat på de löner, som borgarråden i Stockholm fått. Det är på det sättet, att när lönerna bestämmas för en viss grupp av tjänstemän, komma andra grupper och peka på dessa löner och säga, att eftersom denna grupp har fått dessa löner, är det givet, att andra måste följa efter. Så se vi, att fastän det här icke gäller statsanställda utan i kommunens tjänst anställda personer inverkar lönerna för en viss grupp av tjänstemän, när det gäller att bestämma för en annan grupp. Detta skulle givetvis i än högre grad bli fallet, om man utan att taga någon som helst hänsyn till konsekvenserna för andra tjänstemannagruppers räkning här giver sig in på att på enskild motionärs framställning och utan att vidare utredning föreligger i frågan reglera löneförmånerna för en viss tjänstemannagrupp, vilken den än må vara. Jag menar, att dessa saker böra ses i visst sammanhang med varandra och att en utredning bör försiggå, som tager hänsyn icke blott till någon enstaka tjänstemannagrupps intressen utan ser på saken mera i stort, och jag anser också, att detta mycket väl kan ordnas till den riksdag, som sammanträder obetydligt mer än ett halvt år härefter. Det är givet, att om andra kammaren skulle gå på min linje och avslå det föreliggande utskottsförslaget, skulle statsråden förlora de föreslagna lönetilläggen för innevarande år, men för nästkommande år skulle väl saken kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt i enlighet med en utredning, som då har en fastare grund att bygga på än det utskottsförslag, som nu föreligger. Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke länge upptaga tiden i denna fråga, men jag har velat begagna tillfället till några små anmärkningar.

Här har anförts, att regeringen icke själv kunnat framlägga förslag till dessa löneförhöjningar. Det må vara hänt, men frågan hade i alla händelser legat väsentligt lättare och bättre till, om regeringen själv hade velat komma fram med ett annat förslag, nämligen ett, som bättre tillgodosett tjänstemännen i de högsta ställningarna närmast under statsråden. Här har anförts från vice talmannens sida som skäl för dessa löneförhöjningar, att det låga penningvärdet nödvändiggör denna höjning. Men, mina herrar, det är dock så, att detta låga penningvärde upphör icke att verka i *mellangraderna* mellan de lägre tjänstemännen, som ju fått avsevärda förhöjningar, och statsråden, som nu skulle få det enligt kammarens väntade beslut. Det låga penningvärdet suspenderas icke för dessa justitieråd, ministrar i utlandet och våra landshövdingar m. fl. ämbetsmän i liknande läge i fråga om dyrtidstilläggspolitiken.

Det har även sagts som skäl för detta yrkande, att vi måste ha på statsrådsplatserna våra främsta män. Mina herrar, det skälet gäller även för de poster jag nyss tillät mig exemplifiera.

Jag ber emellertid att få biträda utskottets yrkande, men jag får särskilt accentuera motiveringen och framhålla, att denna motivering är förpliktande för riksdagen för framtiden, så att vi nästa

Ang. höjande av statsrådslönerna. (Forts.)

år få ett förslag till löneförbättring för de högre tjänstemannabefattningar, som nu icke äro i tillfredsställande mån tillgodosedda och att lönerna därvid avvägas just med hänsyn till penningvärdets fall och behovet av tillräcklig och tillräckligt kompetent rekrytering. Det är en förpliktelse, som riksdagen i dag åtager sig genom ett bifall till detta förslag om statsrådslönerna, och det är under förutsättning, att denna förbindelse infrias snarast möjligt, så att man får slippa se denna motbjudande anomali i lönegraderna, vilken man fått bevittna, som jag kommer att giva min röst för utskottets förslag.

Herr Edbom: Det var i anledning av den siste ärade talarens yttrande som jag begärde ordet.

Det förhåller sig så att redan i december månad förra året uppdrog Kungl. Maj:t åt 1902 års löneregleringskommitté att utarbeta nytt lönereglemente för statsdepartementen, de centrala ämbetsverken och fångvårdsstyrelsen. Vi hålla på med detta arbete varje dag, och jag hoppas att det skall lyckas oss att bli klara, så att resultatet kan föreläggas nästa års riksdag. Den patos, som den siste ärade talaren utvecklade, kanske hade blivit mindre, om han erinrat sig det som i slutet av förra året var synligt i tidningarna med anledning av de framställningar, som kommit från tjänstemannahåll. Jag hoppas, att den lönereglering, som skall framgå av denna utredning, skall komma att tillgodose just de tjänstemän, som herr Forssell talade så varmt för.

I själva saken har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Norman, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 210, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 121 ja mot 33 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.

Vidare förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under år 1920 för viss personal inom den civila statsförvaltningen ävensom angående förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 13 februari 1920 avlåten, till statsutskottet i de delar, som tillhörde nämnda utskotts behandling hänvisad proposition, nr 258, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag framlagt förslag till tillfällig löneförbättring under år 1920 för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft följande i ämnet väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 246 av herr *Lindskog* och nr 295 av herr *Alexanderson m. fl.* samt inom andra kammaren nr 355 herr *Carlson* i Alfhöjd, nr 362 av herr *Thore*, nr 372 och nr 377 av herr *Björck* i Jönköping, nr 378 av herr *Björck* i Jönköping *m. fl.*, nr 379 av herrar *Jungnell* och *Berggren* samt nr 380 av herrar *Jensen* och *Kjellberg*.

I de likalydande motionerna nr 295 inom första kammaren av herr Alexanderson m. fl. och nr 378 inom andra kammaren av herr Björck i Jönköping m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville besluta,

dels att den ordinarie lärarpersonalen vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, statens blindundervisningsanstalter, de tekniska elementarskolorna, de tekniska fackskolorna och de tekniska gymnasierna skulle för år 1920 erhålla tillfällig löneförbättring i enlighet med i en vid motionen nr 378 i andra kammaren fogad bilaga upptaget förslag,

dels att den extra ordinarie och vikarierande lärarpersonalen vid ovan nämnda läroanstalter skulle erhålla tillfällig löneförbättring i enlighet med de för extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen gällande grunder,

dels ock att för beredande av tillfällig löneförbättring åt ovannämnda befattningshavare höja det å tilläggsstat för år 1920 i Kungl. Maj:ts proposition nr 258 äskade förslagsanslaget å åttonde huvudtiteln med 536,415 kronor till 1,507,600 kronor.

Herrar Jungnell och Berggren hade i sin ovanberörda motion nr 379 inom andra kammaren föreslagit, att tillfällig löneförbättring för år 1920 till statens folkskoleinspektörer måtte utgå med samma belopp som till andra gradens tjänstemän inom den civila statsförvaltningen eller 1,000 kronor.

I den av herrar Jensen och Kjellberg väckta motionen nr 380 i andra kammaren, som i vad den anginge jordbruksärenden hänvisats till jordbruksutskottet men i övrigt hänvisats till statsutskottet, hade hemställts, att en var av vid rikets universitet, karolinska-medikokirur-

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

giska institutet med tandläkarinstitutet och serafimerlasarettets kliniska laboratorium, tekniska högskolan, veterinärhögskolan, skogshögskolan, farmaceutiska institutet, statens bakteriologiska laboratorium, statens rättskemiska laboratorium, statens veterinärbakteriologiska anstalt, skogsförsöksanstalten, centralanstalten för jordbruksförsök och naturhistoriska riksmuseet anställda vaktmästare och med dem jämställda befattningshavare måtte komma i åtnjutande av en tillfällig löneförbättring för år 1920 av 400 kronor.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och herr Björcks i Jönköping motion II: 372 samt med avslag å herrar Lindskogs, Alexandersons m. fl., Carlsons i Alfhöjd, Thores, Björcks i Jönköping m. fl., Jungnells och Berggrens samt Jensens och Kjellbergs ovanberörda motioner måtte, i vad anginge befattningshavare tillhörande de under andra t. o. m. åttonde huvudtitlarna uppförda verk och myndigheter,

A) medgiva

1) att tillfällig löneförbättring finge under år 1920 utgå vid vissa befattningar å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen enligt bilagda »förslag rörande tillfällig löneförbättring för olika grupper av befattningshavare å ordinarie stat år 1920» (Bilaga A); dock

att beträffande befattningshavare å gammal stat, med undantag av den i nämnda förslag upptagna, å äldre stat kvarstående auditören vid flottans station i Karlskrona, den tillfälliga löneförbättringen skulle utgå med belopp, som av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bestämdes i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna allmänna grunderna för ifrågavarande löneförbättring,

att avlöningstillägg till lots ej finge utgå med högre belopp, än att avlöningstillägget tillsammans med inkomsten av lotspenningar, beräknade enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, uppginge till högst 1,000 kronor,

att avlöningstillägg till teologie professor, som innehade prebendepastorat eller eljest åtnjöte naturaförmåner eller inkomst från enskild donation, ej finge utgå med högre belopp, än att hans sammanlagda inkomst av statsmedel och av prebendet, naturaförmånerna eller donationen, beräknad enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, uppginge till högst 9,700 kronor, och

att, där på grund av sålunda föreskriven begränsning avlöningstillägget utginge med avkortat belopp, avdrag å tillägget i mån av behov skulle göras först å den del, som vore att hänföra till lönen, och därefter å den del, som vore att hänföra till tjänstgöringspenningarna;

2) att tillfällig löneförbättring finge, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande i överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angivna allmänna grunderna för ifrågavarande löneförbättring, under år 1920 utgå vid de befattningar, vilka från och med den 1 juli 1920 skulle nyinrättas inom Kungl. Maj:ts kansli;

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

3) att tillfällig löneförbättring finge under år 1920 utgå till de lots- och fyrväsendet tillhörande befattningshavare å övergångs- och indragningsstat, vilka Kungl. Maj:t prövade skäligt tillägga sådan förmån, med belopp, som i varje särskilt fall bestämdes av Kungl. Maj:t i skäligt förhållande till den löneförbättring av ifrågavarande slag, som tillkomme övrig personal vid lots- och fyrväsendet; och

4) att de extra befattningshavarna inom den civila statsförvaltningen finge under år 1920 åtnjuta löneförbättring enligt vad Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, chefen för finansdepartementet därutinnan angivit, bestämde;

B) för ovannämnda ändamål bevilja å tilläggsstat för år 1920 såsom förslagsanslag

till tillfällig löneförbättring för vissa befattningshavare å ordinarie stat inom den civila statsförvaltningen

å andra	huvudtiteln	. . . . .	kronor	469,000: —
» tredje	»	. . . . .	»	8,000: —
» fjärde	»	. . . . .	»	54,000: —
» femte	»	. . . . .	»	214,000: —
» sjätte	»	. . . . .	»	997,000: —
» sjunde	»	. . . . .	»	224,000: —
» åttonde	»	. . . . .	»	1,441,000: — samt

till förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel

å andra	huvudtiteln	. . . . .	kronor	180 000: —
» tredje	»	. . . . .	»	4,000: —
» fjärde	»	. . . . .	»	20,000: —
» femte	»	. . . . .	»	140,000: —
» sjätte	»	. . . . .	»	350,000: —
» sjunde	»	. . . . .	»	300,000: —
» åttonde	»	. . . . .	»	246,000: —

C) förklara, att kostnaderna för ifrågavarande löneförbättring, i vad den avsåge personal, såväl ordinarie som extra, hos försäkringsinspektionen, mynt- och justeringsverket, patent- och registreringsverket samt statens provningsanstalt, skulle utgå av de medel, av vilka vederbörande verks eller inrättnings omkostnader i övrigt bestredes; och

D) medgiva, att till innehavare av anställningar, vid vilka tillfällig löneförbättring för år 1920 kunde komma att beviljas, såsom förskott i avräkning å den tillfälliga löneförbättring, som kunde varda dessa anställningshavare beviljad för år 1921, finge, på sätt och med de förbehåll Kungl. Maj:t närmare bestämde, utbetalas vad som skolat utgå, därest de bestämmelser, som för innevarande år kunde bliva meddelade, jämväl bleve gällande för år 1921, ävensom att, där ifrågavarande förskott ej prövades lämpligen böra avföras å de medel, av vilka vederbörande verks eller inrättnings omkostnader i övrigt bestredes, för förskotten finge tagas i anspråk det anslag, som kunde

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

varda såsom avsättning till tillfällig löneförbättring för år 1921 av riksdagen beviljat; samt

II) att herr Björcks i Jönköping ovanberörda motion II: 377 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Kvarnzelius, Asplund, Anderson* i Råstock och *Andersson* i Gävle, vilka ansett, att utskottet bort hemställa

I) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt herr Björcks i Jönköping motion II: 372 ävensom herrar Jensens och Kjellbergs ovanberörda motion samt med avslag å herrar Lindskogs, Alexandersons m. fl., Carlsons i Alfhöjd, Thores, Björcks i Jönköping m. fl. samt Jungnells och Berggrens ovanberörda motioner måtte, i vad anginge befattningshavare tillhörande de under andra t. o. m. åttonde huvudtitlarna uppförda verk och myndigheter,

A) medgiva

1) — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

2) — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

3) — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

4) att — — — bestämde, samt

5) att i enlighet med de närmare bstämmelser Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt utfärda, tillfällig löneförbättring finge för år 1920 utgå till institutionsvaktmästare och preparatorer jämte vederlikar vid statens bakteriologiska laboratorium, statens rättskemiska laboratorium, naturhistoriska riksmuseet, universiteten, karolinska mediko-kirurgiska institutet, tandläkarinstitutet, serafimerlasarettets kliniska laboratorium, farmaceutiska institutet, tekniska högskolan och Chalmers tekniska institut med ett belopp för envar av 300 kronor för år, varav 200 kronor lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar.

B) för ovan — — — föranleda.

av herrar *Bäckström, O. U. B. Olsson, Hallin, Waldén, O. Nilsson* i Örebro och *Lübeck*, vilka haft enahanda yrkande i övrigt som förenämnda reservanter, men ansett, att utskottet därjämte bort tillstyrka bifall till herr Alexandersons m. fl. motion I: 295 och herr Björcks i Jönköping m. fl. motion II: 378; samt

av herrar *N. A. Nilsson, Widell, Bergqvist* och *Björck* i Jönköping, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr Alexandersons m. fl. motion I: 295 och herr Björcks i Jönköping m. fl. motion II: 378.

Sedan *punkten I)* föredragits, anförde:

Herr Björck i Jönköping: Herr talman, mina herrar! Jag nödgas ett par ögonblick taga kammarens dyrbara tid i anspråk för att i största korthet söka belysa en fråga, som utskottet har avfärdat synnerligen knapphändigt. En ledamot av denna kammare kom nyss till mig och frågade, vad egentligen anledningen var till att utskottet avstyrkt en massmotion från denna kammare avseende rätt för vissa lärargrupper till likställighet med övriga civila befattningshavare ifråga om den tillfälliga löneförbättringens storlek. Jag måste tyvärr

säga honom, att det icke egentligen i utskottets betänkande fanns en enda rad till bemötande av denna motion. Det försök till bemötande, som gjorts, sammanfattas i dessa ord: »Utskottet har i övrigt icke funnit anledning till erinran mot förevarande proposition.» Punkt och slut.

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

Den fråga, det här gäller, debatterades förlidet år ganska utförligt i denna kammare, och den blev då föremål för uttalanden från samtliga partier här i kammaren. Utgångspunkten är egentligen att söka i en reservation, som herr Nilsson i Kabbarp år 1918 fogade till ett utlåtande av löneregleringskommittén, och som gick ut på att garantera lärarekårerna vid läroverk, folkskoleseminarier, tekniska läroanstalter m. fl., den ersättning för sitt arbete, som 1918 års riksdag hade tillförsäkrat dem. Herr Nilsson i Kabbarp var ensam reservant inom löneregleringskommittén, och han framhöll därvid, att det erkänts, »att lektorn är väl så mycket värd som tjänstemännen i andra normalgraden och likaledes att adjunkten är väl så mycket värd som tjänstemannen i första graden». Efter kommittémajoritetens mening skulle de nämnda lärargrupperna tillbakasättas och erhålla en lägre avlöning än de befattningshavare, med vilka de på detta sätt ett år tidigare hade blivit jämförda.

Tack vare motionen av bl. a. herr Nilsson i Kabbarp, fingo dessa läraregrupper någon avbetalning på sin rätt vid förra riksdagen, men de fingo icke allt! De blevo icke jämställda med den civila statsförvaltningens tjänstemän, såsom de hade bort, utan de fingo, som jag nämnde, nöja sig med an avbetalning. Riksdagen uttalade emellertid härvid, att en jämkning av beloppen borde komma till stånd, och man väntade sig därför ganska allmänt, att denna jämkning skulle vara företagen, då i år motsvarande fråga kom fram i propositionen till riksdagen. I stället möter man lika litet i Kungl. Maj:ts proposition som i löneregleringskommitténs betänkande något försök att åstadkomma denna jämkning eller något försök att ställa frågan i riktig belysning, utan man dekreterar helt enkelt, att det skall bli vid de belopp, som förra årets riksdag bestämde.

I stället för att 1918 års riksdag på grundval av löneregleringskommitténs klara uttalande har fastställt, att en adjunkt skall ha 600 kronor mer i lön än en första gradens tjänsteman, fick han på detta sätt endast 300 kronor mera, och i stället för att en lektor skulle erhålla 400 kronor mer i lön än en andra gradens tjänsteman, erhöll han ± 0 mera än en andra gradens tjänsteman.

Då som sagt varken löneregleringskommittén eller Kungl. Maj:t i år velat försöka åstadkomma någon förbättring i detta, som jag vågar kalla missförhållande, har det inom båda kamrarna väckts massmotioner i syfte att åt läraregrupperna hemföra den rätt, som de med stöd av riksdagens klara uttalande för blott två år sedan kunna göra anspråk på. Det har i motionerna påyrkats, att dessa läraregrupper skulle likställas med de befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, i förhållande till vars avlöningsförmåner också läraregruppernas avlöningar äro fastställda. Jag skall icke nu spilla flera ord på denna sak. Jag tycker, att det bör vara ganska klart, att

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

då riksdagen så sent som år 1918 gjort bindande uttalanden i detta ämne, bör riksdagen icke nu undandraga sig att konfirmera dessa genom att bevilja den likställighet — det gäller nämligen icke något annat än likställighet — som i motionerna blivit påyrkad.

Till stöd för detta krav, vilket jag vågar beteckna såsom både rättvist och billigt kan i år ytterligare anföras en icke betydelselös omständighet. Då vi i fjol diskuterade samma fråga som nu föreligger, gällde saken också huruvida fögderiförvaltningens personal skulle komma i åtnjutande av enahanda löneförbättring. Även detta hade löneregleringskommittén år 1918, men därvidlag enhälligt, avstyrkt, och likaledes hade Kungl. Maj:t icke ansett sig böra framlägga förslag därom. Efter statsutskottets avstyrkan av väckt motion i ärendet, fastslog jämväl riksdagen, att fögderiförvaltningens personal var mindre berättigad till tillfällig löneförbättring än lärarekåren. Vad möter man nu i Kungl. Maj:ts proposition i år? Jo, fögderiförvaltningen, som i fjol av riksdagen ansågs vara svagare berättigad till tillfällig löneförbättring, har i år nått fram till den fulla likställigheten med den civila statsförvaltningens personal, medan däremot läraregrupperna ha sackat efter. Jag måste göra gällande, att ett sådant löneregleringe icke står i överensstämmelse med konsekvensens och icke heller med rättvisans krav.

Det finns också en annan grupp befattningshavare, som följer med läraregrupperna, och som herrar Jungnell och Berggren tagit sikte på i en väckt motion, men som på grund av ett förbiseende icke avhandlas i reservationen, nämligen folkskoleinspektörerna, deras avlöningsförmåner ha hittills varit ställda i förhållande till adjunkternas. Ett bifall till det yrkande, som är framställt i föreliggande motioner om lärarna, bör avse även folkskoleinspektörerna, det i herrar Jungnells och Berggrens motion föreslagna beloppet bör dock jämkas till 900 kronor, fördelat på 600 kronor i lön och 300 kronor i tjänstgöringspengar.

Jag skall icke för närvarande längre upptaga kammarens dyrbara tid. Jag har endast sökt klargöra, att det här gäller att ge rättvisa åt en grupp av det andliga arbetets män i olika delar av vårt land, vars arbete väsentligen är avgörande för stora delar av den kommande generationens andliga habitus. Jag vågar hoppas, att kammaren skall behjärta dessa krav, som jag här har tillåtit mig att göra mig till tolk för, och ber således att få hemställa om bifall till den av herr Nilsson i Kabbarp jämte 9 medreservanter inom utskottet avgivna reservationen, vilken reservation innebär ett yrkande om bifall till den av mig m. fl. i denna kammare framburna motionen, vartill jag tillika knyter ett yrkande om bifall till herrar Jungnells och Berggrens motion i den omfattning jag nyss tillåtit mig angiva.

I detta yttrande instämde herrar *Engberg, Kjellberg* och *Lindman.*

Herr Waldén: Herr talman! Jag har även instämt i den reservation, för vilken herr Björck nyss talade, och jag kan därför in

skränka mig till att instämma i det yrkandet, som han framställde. Jag finner det fullkomligt överensstämmande med rättvisa och billighet, att de tjänstemannagrupper, varom det här är fråga, också få följa med i fråga om detta tillfälliga lönetillägg och icke återigen flyttas ned till ett lägre plan än det, dit de uppflyttas genom 1918 års löneregleringen.

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.

(Forts.)

Vid detta utlåtande finns emellertid också fogad en reservation av herr Kvarnzelius m. fl., i vilken jag även instämt. Denna reservation avser en grupp av befattningshavare, som blivit bortglömda i Kungl. Maj:ts proposition.

Det gäller en del betjänte vid våra vetenskapliga institutioner, nämligen preparatorer och en del andra, som närmast äro likställda med vaktmästare, men som dock beträffande kvalifikationen av det arbete, de utföra, stå på något högre plan och därför också bort tagas med och enligt mitt förmenande äro berättigade att erhålla del av detta tillfälliga lönetillägg. Det har också väckts en motion i denna kammare av herrar Jensen och Kjellberg, i vilken de yrkat, att dessa befattningshavare skulle komma i åtnjutande av en tillfällig löneförbättring för år 1920 av 400 kronor. Vi reservanter ha emellertid ansett, att detta belopp lämpligen borde fixeras till 300 kr., och framhållit, att det borde överlåtas åt Kungl. Maj:t att efter närmare utredning besluta, till vilka av de i motionen avsedda vaktmästarna löneförbättringen må utgå. Det kan ju tänkas, att det är några av dessa vaktmästare, som stå på ett sådant plan, att de böra jämställas med vaktmästare i allmänhet och sålunda icke kunna anses berättigade till detta tillfälliga lönetillägg.

Jag ber därför, herr talman, att med denna korta motivering få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Kvarnzelius m. fl

Med herr Waldén förenade sig herrar *Kjellberg* och *Jensen*.

Herr Lovén: Herr talman, mina herrar! Trots den stora mängd tjänstemän i den civila statsförvaltningen, som innefattas i det utskottsbetänkande, som nu föreligger till behandling, finns det dock en del andra statsanställda, som icke kunna omfattas av detta förslag, och det är om dem, som jag här vill säga ett par ord. Bland sådana grupper finnas exempelvis vid flottans varv anställda vissa civila befattningshavare, som utgöras dels av kontorspersonal dels av tekniska arbetsledare, båda grupperna gående under den gemensamma benämningen månadslönare, vilka icke kunnat medtagas på grund av formen för deras anställning i övrigt och deras avlöningar. Det måste helt naturligt anses mindre lyckligt, att statstjänare i vissa fall bli lidande på grund av sådana formsaker, och det hade varit önskligt, att även dessa grupper kunnat komma i åtanke på samma gång som de övriga. Löneregleringskommittén har emellertid framhållit, att liknande personal bör vederbörligen tillgodoses, och kommittén har ansett, att det bör ligga i Kungl. Maj:ts hand att

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

träffa avgörande i varje särskilt fall för dessa av mig påtalade grupper av statstjänare. Därvid finns visserligen någon utväg för dessa, men det är väl bekant, att svårigheterna att på denna väg komma fram till något verkligt resultat i vanliga fall äro rätt så stora.

Jag kan helt naturligt beträffande dessa icke ha något yrkande, men har velat uttala den önskan, att Kungl. Maj:t icke glömmer bort dessa månadslönare och i stort sett borde det beredas möjlighet för alla statstjänstemannagrupper att komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring till dess den verkliga definitiva löneregleringen kan äga rum. Vad i övrigt beträffar åtskilliga i utskottsutlåtandet omhandlade statstjänare skall jag be att få instämma i det yrkande, som herr Waldén nyss hade här beträffande vaktmästare, och att få yrka bifall till det av herr Björck senast framställda yrkandet.

Herr Edbom: Herr talman! Det var den förste ärade talarens anmärkningar gentemot löneregleringskommittén, som föranlett mig att begära ordet i denna fråga. Såsom bekant har denna fråga uppkommit därigenom, att kommunikationsverkens tjänstemän fingo i avvaktan på en definitiv löneregleringen ett tillfälligt lönetillägg, som skulle föra fram dem till ungefär 1914 års prisnivå. Till följd härav måste också naturligtvis något göras för även tjänstemännen vid ämbetsverken i den civila statsförvaltningen, och följden blev, att Kungl. Maj:t i september månad 1918 remitterade en skrivelse till 1914 års löneregleringskommitté med uppdrag att utreda och framlägga vissa grunder för en tillfällig löneförbättring för personalen i den civila statsförvaltningen. Vid denna remiss hade finansministern fogat en promemoria, vari han säger, att om det var grupper, som sent reglerats, och vilkas avlöning kommit att utgå efter helt andra grunder än tidigare, det borde tagas under omprövning, om dessa grupper skulle medtagas vid denna tillfälliga löneförbättring. Med denna erinran såsom utgångspunkt var det ganska klart, att löneregleringskommittén i första hand tänkte på dessa läroverkslärare och med dem jämställda, som så sent som år 1918 fått sin löneregleringen genomförd, vilken löneregleringen förde dem enligt min mening fullständigt fram till 1914 års prisnivå. Mot detta löneregleringskommitténs förslag hade, såsom den förste ärade talaren redan erinrat om, en ledamot, herr Nilsson i Kabbarp, anmält reservation och hemställt, att även dessa läroverkslärare och deras jämlikar borde komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring. När Kungl. Maj:t ändå icke upptog hans yrkande i propositionen, motionerade han och flera med honom om sådan tillfällig löneförbättring för dessa lärare. Resultatet av denna motion blev också som bekant, att dessa lärare fingo 600 kr.

Jag vill för min personliga del säga, att detta riksdagens beslut icke var i allo lyckligt, ty det har givit uppslag till, att man måste medtaga vissa andra grupper, som även relativt sent fått sina löneförhållanden ordnade. Det har lett till den konsekvensen, att

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

Kungl. Maj:t i år framlagt en proposition med hemställan om att tillfällig löneförbättring också måtte tilldelas lärarna vid de kommunala mellanskolorna, så att jag anser som sagt det beslut, som riksdagen då fattade mindre lyckligt. Nu gå herr Björck och hans medmotionärer ut ifrån att dessa läroverkslärare endast äro jämställda med första och andra gradens tjänstemän, d. v. s. adjunkterna med första gradens och lektorerna med andra gradens. Jag för min del går däremot ut ifrån att deras lönenivå förts fram just till 1914 års prisnivå. Lektorerna fingo ju visserligen ett belopp, som motsvarar andra gradens tjänstemän i Stockholm, när man lägger till deras ortstillägg, nämligen 5,800 kr. Men för alla lektorer ute i bygderna gör det naturligtvis en högre inkomst än vad alla tjänstemän av andra graden ha på platser ute i landet, med en summa av 400 kr. Men man får också erinra sig, att dessa lektorer här i Stockholm från Stockholms stad hava en hyresersättning av 700 kr. Det är visserligen icke en inkomst av staten, men det är dock en inkomst för befattningshavarna. Adjunkterna fingo en lön av 4,300 kr., d. v. s. 300 kr. mer än en första gradens tjänsteman i Stockholm och en lön ute i landsorten på 600 kr. mer än en första gradens tjänsteman där. Man gör icke riktigt därför — menar jag — när man säger, att de ha jämställts med dessa första och andra gradens tjänstemän, utan de ha helt enkelt förts fram till 1914 års prisnivå. Lägger man således ihop de belopp, som utskottet föreslår åt dessa lärare, nämligen 600 kr., med de belopp, som de fått vid den lönereglering, som skedde år 1918, bli de fullt lika gynnsamt ställda som första och andra gradens tjänstemän inom den civila statsförvaltningen. Jag menar, att det därför icke finns någon som helst anledning att gå ifrån utskottets hemställan i denna punkt.

Jag vill också, medan jag har ordet, säga ett par ord angående det yrkande, som framställts av herrar Lovén och Waldén, nämligen att vissa institutionsvaktmästare och preparatorer m. fl. skulle komma med vid denna tillfälliga lönereglering. Jag må säga, att jag har svårt att gå emot varje krav, som avser att hjälpa lägre befattningshavare, men det förefaller mig vara mycket oklokt, när det nu pågår en utredning om definitiv lönereglering för statstjänstemän i allmänhet, om riksdagen skulle fatta ett beslut, som kan vara rätt så menligt för denna lönereglering. Går nu riksdagen med på reservanternas förslag och ger Kungl. Maj:t rätt att giva dessa institutionsvaktmästare och preparatorer ett lönetillägg av 300 kronor, så har riksdagen omedvetet stuckit in dessa befattningshavare i en viss grad i den nya löneskalan och detta utan att hava gjort en noggrann undersökning om, var dessa befattningshavare böra placeras i den nya löneskalan. Jag vill därför för min del varna för att nu, innan den definitiva löneregleringen blivit klar, så att säga sätta dessa befattningshavare på ett ställe i denna löneregleringsplan, där de kanske icke alls höra hemma.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

Herr Andersson i Gävle: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Och när herr Björck talar om massmotionen angående höjning av lärarlönerna och att jag är en av dem, som skrivit på motionen, så tillåter jag mig erinra herr Björck om, att jag gjort detta med mycket stor tvekan. Och det har inträffat åtskilligt sedan dess. Dyrtidstillägget har blivit bestämt till helt andra belopp än vad som föreslagits i den kungliga propositionen. Där förutsattes, att grundtalet skulle vara 146, nu är det satt till 160. Och man förutsatte i den kungliga propositionen, att det reducerade dyrtidstillägget skulle utgå med 50 % av grundtalet, men detta är nu bestämt till 55 %. Vidare hava dessa tjänstemän lika väl som alla andra nytta av dyrtidstilläggets retroaktiva verkan, en mycket stor nytta till och med. Detta förslag framkommer nu samtidigt som man för kommunikationsverken gör en betydlig reduktion av dyrtidstillägget, vilken vi nyss beslutat. För dem sänker man först och främst grundtalet med 16 enheter, och dessutom låter man dyrtidstillägget utgå på endast 85 % av avlöningen. Det förefaller verkligen att bliva något för stor disproportion mellan kommunikationsverkens tjänstemän och läroverkslärarna. De senare hava fått lönereglering år 1918 och även fått ett tillfälligt lönetillägg. Dessutom skulle de enligt herr Björcks förslag få dyrtidstillägg på hela beloppet. När man tar hänsyn till detta, förefaller det verkligen vara något för stor disproportion härvidlag mellan dessa olika befattningshavare, och då får jag säga, att då är kommunikationsverkens personal synnerligen illa behandlad. Den har längre tjänstgöringstid och får tjänstgöra både söndagar och vardagar, vilket icke är fallet med läroverkslärarna. Kommunikationsverkens tjänstemän hava dessutom kortare semester. Jag kan sålunda under dessa förhållanden icke följa herr Björck, ehuru jag, som sagt, med tvekan underskrivit hans motion. Däremot vill jag följa herr Kvarnzelius' förslag härvidlag, som avser, att vissa vaktmästare skulle få komma med vid denna lönereglering.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till herr Kvarnzelius' reservation.

Herr Bäckström: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av vad som sagts till försvar för den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen beträffande tillfällig löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem likställda. Utskottet har visst icke varit främmande för att dessa befattningshavare i lönehänseende kanske varit mindre väl tillgodosedda än vad deras arbete såväl till beskaffenhet som omfattning rätteligen kan kräva. Men att nu återigen upptaga till behandling dessas avlöning, som reglerades vid 1918 års lönereglering, det hava vi ansett mindre lämpligt, särskilt som ingen som helst utredning i vanlig ordning här förekommit.

I den kungliga propositionen återges löneregleringskommitténs

yttrande beträffande ifrågavarande befattningshavares framställning om tillfällig löneförbättring under 1920, och däri heter det:

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

»Till stöd härför synes huvudsakligen åberopas knappheten för sökandenas vidkommande av den för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare år 1918 genomförda, på prisförhållandena vid tiden närmast för krigsutbrottet 1914 grundade löneregleringen, samt att även utan krigets tillskyndelse stegringen av levnadskostnaderna under de sistförflutna fem åren varit sådan, att löneförbättring under den närmaste tiden varit oundgängligen påkallad.

Alldenstund den för sökandena gällande löneregleringen, såsom de ock själva anföra, grundats å vid världskrigets utbrott rådande prisnivå och av dem åstundad löneförbättring alltså har annat syfte än den löneförbättring, varom kommittén nu har att framställa förslag, finner kommittén anledning icke föreligga att däri inbegripa ifrågavarande befattningshavare.»

Så långt löneregleringskommittén. Att bifalla reservationen vore ju enligt min mening att bryta sönder 1918 års löneregler för vaktmästare och att ge sig in på en ny löneregler för dessa. Men detta har väl riksdagen icke nu anledning att vara med om. Relationen mellan de avlöningar, som olika grupper av vaktmästare hava, skulle bliva alldeles rubbad, och de grupper, som stå de nu ifrågavarande närmast, skulle med eller utan skäl naturligtvis snart komma att anse sig missgynnade. Och detta är nu så mycket betänkligare som varken i den motion, som här föreligger, eller i reservationen kunnat anges några bestämda gränser för de befattningshavare, som denna reglering närmast skulle omfatta. Inom avdelningen i statsutskottet — det kan jag ju omnämna — var man i början, då detta ärende behandlades, inne på den tanken, att vi skulle föreslå statsutskottet att i en skrivelse hemställa om eventuell löneförbättring för ifrågavarande befattningshavare. Men jag måste säga, att redan för det förslaget ansåg jag alltför otillfredsställande utredning föreligga. Och då jag nu vet, att löneregleringskommittén har under utarbetande förslag till löneregler för statsdepartementen och de centrala ämbetsverken, och direktivet innebär, att förslag skall framläggas för nästkommande års riksdag, och då däri inbegripes även vaktmästare och med dem likställda befattningshavare, d. v. s. just de, som avses i reservationen, så vore det rätt så märkvärdigt, om riksdagen nu lika fullt ginge att rubba vad regleringen 1918 omfattade och vad som skall för omreglering framläggas för 1921 års riksdag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets yrkande i punkten I i föreliggande utlåtande samt avslag på den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr *Magnusson* i Tumhult instämde häruti.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord med anledning av herr Nilssons i Kabbarp m. fl. reservation och herr Björcks även av mig biträdda motion. Då man skall

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

undersöka dessa löneförhållanden för olika kategorier av tjänstemän i statens tjänst, så är det enligt min uppfattning av yttersta vikt att man söker avväga förhållandena så, att rättvisa skipas mellan olika kategorier, så att icke någon känner sig tillbakasatt, under det andra bliva gynnade mera än de bort bliva. Undersöker man läroverkslärarnas löneförhållanden, så skola herrarna finna, att någon reglering av deras löner icke ägt rum sedan 1904. Sedan började de allmänna löneregleringarna med 1907, och vi erinra oss alla, hurusom då först de centrala ämbetsverken kommo med sin lönereglering fr. o. m. 1907 och sedan undan för undan andra grupper följde efter. Slutligen kom även turen till läroverkslärarna, sedan deras lönefråga blivit behandlad av löneregleringskommittén.

Det gäller då att passa in dessa läroverkslärare, d. v. s. adjunkter och lektorer, på de rätta lönenivåerna, där de böra sättas i förhållande till övriga statsämbetsmän. Så skedde också i löneregleringskommittén. Och om man läser vad löneregleringskommittén yttrade om denna sak, så finnes ingenting talat om ortstillägg eller något sådant, varom här gjordes ett uttalande nyss av en ärad talare på Gävleborgsbänken. Jag har detta utlåtande av kommittén i min hand, och det är visserligen icke så långt att jag icke skulle kunna läsa upp det, men jag skall inskränka mig till att nämna kontentan av detsamma. Beträffande läroverksadjunkter, säger löneregleringskommittén, är det lämpligt att närmast jämföra dem med förstagradstjänstemän, men kommittén anser dock, att de kanske böra placeras något litet högre än förstagradstjänstemän. Och sedan komma kommitterade strax efteråt och säga om lektorerna, att det låge närmast till hands att jämföra dem med andragradstjänstemän, men de finna det mindre lyckligt, säga de, därför att lektorerna egentligen borde åtnjuta något högre avlöning än den, som är bestämd för tjänstemän i andra graden. Alltså, där sitter löneregleringskommittén, som är den, som bäst av oss alla är inne i att jämföra förhållandena på olika områden och platser, och inrangerar adjunkter och lektorer något över respektive första- och andragradstjänstemän.

Sedan minnas vi alla, mina herrar, hur det var vid fjolårets riksdag, då den tillfälliga löneregleringen kom till stånd, vilken för dessa tjänstemän, nämligen första- och andragradstjänstemän, medförde ett lönetillägg av 900 kronor för den ena och 1,000 kronor för den andra gruppen. Men adjunkter och lektorer fingo icke det, som svarade mot vad första- och andragradstjänstemännen fingo, nämligen 900 och 1,000 kronor respektive, utan de fingo 600 kronor för den ena och 600 kronor för den andra gruppen. Alltså fingo de 300 kronor mindre för adjunkter och 400 kronor mindre för lektorer än vad löneregleringskommittén ansett, att de borde hava, när kommittén gjorde jämförelse mellan dem och andra statens ämbetsmän. Nu är det för mig fullkomligt oförklarligt, varför man skall vidhålla denna lägre nivå. Det rör sig visserligen icke om så mycket pengar, ty det rör sig om 300 kronor för den ena och 400 kronor för den andra gruppen för år räknat. Men varför icke ge dem det, om det är rättvist?

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

Mot herr Andersson i Gävle vill jag säga, att detta har icke en smul med dyrtidstillägget att göra. Riksdagen har bestämt dessa dyrtidstillägg för samtliga rikets ämbetsmän, och då skall naturligtvis var och en hava sådant efter den lönegrad, i vilken han blivit satt.

Av det jag här anfört torde tydligt och klart framgå, att dessa kategorier hava kommit att bli ställda något under den plats i lönehänseende, där de borde vara efter lönekommitténs uttalande och efter vad riksdagen själv varit med om att uttala. Därför synes det mig, att detta bör rättas, och jag ber därför att få yrka bifall till den av herr Nilsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skall lämna alldeles därhän, vad som sagts mellan herr Edbom och herr Björck. Dock tycker jag verkligen, att herr Edbom, därest han riktigt återgivit vad som förekommit, vilket jag icke har anledning att betvivla, har starka skäl på sin sida. Jag kan emellertid icke följa med herr Edbom längre än i det avseendet. Vad sedan beträffar de särskilda kategorier av befattningshavare, till förmån för vilka herr Kvarnzelius m. fl. hava avgivit reservation, måste jag däremot ställa mig på rakt motsatt ståndpunkt mot herr Edbom.

Då jag fick den uppfattningen av herr Bäckströms anförande, att det icke i motionen skulle hava angivits, vilka befattningshavare det här skulle vara fråga om, så ber jag bara att få hänvisa till första sidan i motionen nr 380 av herrar Jensen och Kjellberg, där det tydligt heter, att det gäller personer »vid rikets universitet, karolinska-medikokirurgiska institutet med tandläkareinstitutet och serafimerlasarettets kliniska laboratorium, tekniska högskolan» etc. Det är en hel rad av institutioner uppräknade, som herrarna själva kunna övertyga sig om. Det är alltså icke riktigt att vilja göra gällande, att det icke skulle sagts ifrån, vilka befattningshavare det här skulle gälla.

Sedan ber jag att få betona en sak, nämligen att det tyckes vara svårt för anhängarna av utskottets förslag att här komma fram med någon motivering, varför dessa vaktmästare — vilka egentligen enligt min och, jag tror, övriga reservanters mening skulle vara berättigade till en helt annan benämning, exempelvis tekniska biträden eller något dylikt — det tyckes vara svårt, säger jag, för utskottet att hitta någon motivering för att gå emot dessa människor. Det är dock ett faktum, att de hava en helt annan sysselsättning än vaktmästare i allmänhet, och att av dem kräves helt andra kvalifikationer. De borde då också stå i en bättre ställning än vaktmästare i allmänhet göra, för såvitt man vill göra gällande, att man skall betala folk ungefär efter de principer, som en gång för alla godtagits här i den lagstiftande församlingen.

Dessutom vill jag säga, att det omfattar ungefär ett nittiotal personer; enligt de upplysningar jag införskaffat skulle det icke belöpa sig till flera. Hela kostnadssumman skulle gå upp till mellan 26,000 och 28,000 kronor, och om herrarna säga, att man gått allt-

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

för brådstörtat till väga, att man bort avvakta vidare utredning och pröva, vilka som skulle komma i åtnjutande av denna löneförbättring, ber jag att få säga, att i det avseendet kan man icke lägga reservanterna något till last, d. v. s. de reservanter, som undertecknat herrar Kvarnzelius m. fl. reservation. Det heter nämligen på sidan 11 i utskottets betänkande nr 212 på följande sätt: »Då emellertid måhända kunna tänkas föreligga skäl för att undantaga vissa av de till dessa grupper hänförda befattningshavarna från löneförbättring, och då utskottet icke kunnat överblicka, i vad mån möjligen efter 1918 tillkomna nya befattningar av ifrågavarande slag böra erhålla delaktighet av löneförbättringen, har utskottet ansett, att det bör överlämnas åt Kungl. Maj:t att efter närmare utredning besluta, till vilka av de i motionen avsedda vaktmästarna löneförbättringen må utgå.»

Det synes mig alltså vara klart, att man här icke alls kan anlägga löneregleringskommitténs, som jag så många gånger sagt, kanske alltför byråkratiska synpunkter på denna sak, utan löneregleringskommittén får väl i all rimlighets namn alla sina anspråk tillgodosedda, då man begär, att Kungl. Maj:t skall närmare pröva, vilka av dessa, som skola hava denna förbättring.

Med dessa korta ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr Björck i Jönköping: Herr talman! Endast ett par ord skall jag be att få yttra för att replikera herrar Edbom och Andersson i Gävle. Herr Lindman erinrade gentemot herr Edbom om de betingelser, under vilka den ifrågavarande löneregleringen kommit till stånd, och jag kan icke förstå annat, än att herr Edbom, som den gång denna fråga var före icke tillhörde löneregleringskommittén, har en alldeles skev uppfattning av förloppet. Ty när han gör gällande, som han sade, att man vid fastställandet av lönerna 1918 gick ut *från 1914 års prisnivå*, som han uttryckte sig, så står gentemot detta *påstående löneregleringskommitténs klara och bestämda uttalande* att så icke varit förhållandet beträffande de statsanställda lärarna. Herr Nilsson i Kabbarp underströk också i fjol detta med styrka i sin reservation.

Frågan om efter vilka principer löneregleringen verkställdes har nu icke längre något intresse, när löneregleringskommittén gått med på att likställa fögderiförvaltningen med de centrala ämbetsverken.

När vidare löneregleringskommittén faktiskt sagt, att en lektor skall hava högre lön än en andra grads tjänsteman, kan jag icke förstå, huru man med det uttalandet i handen kan intaga den ståndpunkt, som herr Edbom gjorde.

Att sedan blanda in de kommunala hyresbidragen är oriktigt. De hava icke med denna sak att göra. För det första beröra dessa endast Stockholm och Göteborg, och för det andra har vederbörande kommun utfäst sig till sådant bidrag, för att genom detta plus försäkra sig om eliten av landets lärarkår.

Vad slutligen herr Andersson i Gävle beträffar vill jag verifiera

vad herr Andersson yttrade. Jag är icke alls gramse på honom för att han i dag intar en annan ståndpunkt än den han med tvekan intog för en tid sedan. Men då han också blandar in frågan om dyrtidstillägget måste jag säga, att den frågan hör sannerligen inte hit. Jag förstår icke, varför en viss grupp befattningshavare skall lida därför att dyrtidstillägget, som herr Andersson i Gävle uttryckte sig, utmätts i rikligt mått. Vad jämförelsen med kommunikationsverken angår, lönar det sig icke att diskutera, huruvida dyrtidstillägget för personalen där är utmätt för njuggt eller icke. Säkert är dock, att man icke skall på samma dag, som man berör kommunikationsverkens löneregler, som förts fram på en helt annan tidpunkt och till en annan penningnivå, komma och tala om en grupp befattningshavare, som år 1918 omsider erhöllo en löneregler, som andra ämbetsmän hade erhållit 11 år tidigare.

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

Detta har jag önskat säga som motiv för att jag vidhåller mitt förut framställda yrkande.

Herr Forssell: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande frågan är ju i själva verket endast en detalj i det stora tjänstemannaproblem, som så livligt sysselsatt oss under denna riksdag, och det är alldeles klart, att det betraktelsesätt, som man är benägen att anlägga på hela denna stora fråga, måste återspeglas även vid bedömandet av den ifrågavarande detaljen. Det är då också tydligt, att, om man är sinnad att uppfatta denna tjänstemannafråga som en av samtidens allra viktigaste frågor, då är ståndpunkten även i denna detaljfråga klar och avgjord. Men även för dem, som icke äro hågade att så högt värdesätta detta svåra problem utan mera inrikta sitt intresse på denna speciella, nu föreliggande fråga, borde saken icke heller vara så alldeles svår.

Det kan ju kanske sägas, att det i det föreliggande fallet ju endast gäller några hundratal kronor mera eller mindre, och en eller annan vill kanske förmena att denna skillnad i beloppen väl icke kan spela någon större roll. För den, som är van att röra sig med tiotals miljoner från riksdagens budgetbehandling, må det ju vara frestande nog att komma med ett sådant argument, men man måste besinna, vad dessa hundratals kronor betyda för de många hem, om vilka det här är fråga. Det må visserligen vara sant, att staten icke bör anlägga sådana enskilda synpunkter utan se det hela ur mera allmänna synpunkter, fastän det verkligen förefaller att det vore på sin plats, att man i detta sammanhang och i denna kammare även ägnade någon tanke åt de små och knappa materiella omständigheter, under vilka den svenska lärarkåren fullbragt sin stolta livsgärning. Det förefaller mig emellertid, som om staten, även om den — som sig bör — anlägger mera allmän synpunkt, det förefaller mig, som om staten borde hava det allra största intresse av att inom den kår det är fråga om upprätthålla en moralisk förtröstan, en tillit till att staten verkligen med intresse omfattar kårens arbete. Men det går verkligen knappast att upprätthålla den tilliten, om kåren ser en sådan vacklan, som här äger rum, om riksdagen retirerar bort från

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

1918 års ståndpunkt ned till 1919 års och vill anlägga som princip för framtiden 1919 års ståndpunkt, som dock blott var frukten av en tillfällig kompromiss med hänsyn till omständigheter, vilka då förelågo, och vilkas karaktär av att vara tillfälliga just framgår därav att de framkommo i samband med ett förnyat utredningskrav. Jag menar alltså, att en sådan metod, ett sådant sätt att rygga 1918 års ståndpunkt icke är ägnat att inom den nuvarande tjänstemannakåren uppehålla den arbetsglädje, som är en grundbetingelse för ett lyckosamt verk.

Men, mina herrar, det gäller icke allenast att se till förhållandena inom den nuvarande kåren, det gäller även att vidga blicken ut över framtiden, det gäller att se på effekten utåt av ett sådant beslut, som här ifrågasättes av utskottet. Jag menar, att man får även hålla rekryteringsmomentet stadigt för ögonen, och det kan verkligen icke vara tilltalande för de unga adepter, som tänka ge sig in på denna viktiga bana, om de se hur staten, hur riksdagen vacklar fram och tillbaka i sin uppfattning om villkoren för arbetet på denna bana. Ja, återigen kanske man få höra att beloppen icke behöva spela så stor roll, det kan ju icke verka så avskräckande, om det blir ett hundratal kronor mer eller mindre. Ja, det kan vara sant, men som symptom betraktat är utskottsförslaget allvarligt och skrämmande nog. Reser man ett motstånd mot så pass ringa belopp, då, mina herrar, väckes naturligtvis den tanken: vad vill man då göra för oss, när det gäller allvarligare saker, när det gäller att ta kåren under armarna, när det kan komma värre omständigheter på? Man får verkligen komma ihåg, att de förmåner, som vinka på denna bana, äro sannerligen icke så stora, att man bör lägga till som ett hindrande moment detta, att tilliten till statens intresse för banan i någon ringaste mån rubbas. Hava vi icke alla sett nog och över nog av dessa ständiga varningar mot att inträda på denna betydelsefulla bana? Skola vi verkligen genom att intaga den hållning, som utskottet förordar, ställa så till, att det framkallas en ny ström av varningar att noga akta sig för att beträda denna för hela kulturarbetet betydelsefulla yrkesväg? Nog finnes det tillräckligt med hindrande omständigheter, som kunna avskräcka den unge studenten från att gå fram på lärarbanan. Man behöver bara erinra sig denna skuldsättning, som tilltar i en grad, som fullt ut motsvarar penningvärdets fall, medan å andra sidan den lön som väntar på banan sannerligen icke är tillmätt i enlighet med penningvärdets fall. Det är obestridligt, att de materiella omsorgerna hava kommit att upptaga en procent av de löner, vilka beredas på denna bana, som vida överstiger procenten under gångna tider, och den ekonomiska marginal, som återstår för intellektuella sysselsättningar, för ytterligare förkovran i den kompetens, som är oundgänglig för banan, har blivit allt mindre. Litteraturen fördyras, möjligheterna att företaga bildande resor utomlands, som varit en av styrkekällorna för denna lärarkårs kulturella nivå, förminskas dagligen. Jag läste nyligen i tidningarna om en turisttrafikkongress, där det sades många vackra saker om vikten av förbindelser emellan na-

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

tionerna, och man ordade vitt och brett om det önskvärda i att folken komma i förbindelse med varandra. Men huru skall det gå till, när just de klasser, som hittills haft att upprätthålla och faktiskt ha de största bildningsförutsättningarna för att upprätthålla denna kulturella international, se sina ekonomiska levnadsvillkor undergrävas och försämras? Av dessa klasser är dock den svenska läroverkslärarekåren en högst betydande medlem.

Ja, mina herrar, vad som kan locka in på denna bana, icke är det de fattiga förmåner, som vinka på densamma, utan det som lockar in på denna är ett ideellt behov att erfara de intellektuella sysselsättningarnas tjusning och möjligheten att göra en insats i kulturarbetet. Men kommer nu till, att de materiella omsorgerna redan från början skola kasta än djupare skuggor över studieåren och över framtiden, då tror jag sannerligen det blir slut med dragningskraften även ur denna kulturella synpunkt till denna utomordentligt viktiga bana. Jag tror, att även om det nu är fråga om ett ringa belopp, så är det en ganska allvarlig sak att avslå de billiga lärarangspråken. Jag tror för min del, att vi i denna stund stå inför en kris beträffande rekryteringen för denna viktiga bana. Och jag är övertygad om, att, därest beslutet skulle utfalla i enlighet med utskottets förslag, då mörknar det över vägen, icke blott för den svenska lärarkåren utan för det svenska kulturella arbetet överhuvud. Ett beslut i enlighet med utskottets förslag kommer nämligen att uppfattas inom de samhällsklasser, som beslutet gäller och även där frågans utgång omfattas med för lärarkårens krav sympatiskt intresse, såsom en handling av orättvisa och obillighet och väcka en stämning till liv, som icke kan vara till gagn. Ty det *är* en akt, som strider mot rättvisa och billighet, om riksdagen ej står fast vid det år 1918 givna ordet att upprätthålla lärarkårens ställning i jämnbredd med och något över ett par löneklasser inom den övriga civila förvaltningen. Må man ej genom att jäva det ordet förvärra de omständigheter, som kunna skrämma bort från lärarbanan! Och må man ej undergräva förtröstan och tilliten hos den högtstående kår, vars ekonomiska villkor här äro under debatt.

Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till det av herr Björck framställda yrkandet.

Herr Lindman: Herr talman! För att minska antalet yrkanden i denna fråga skall jag be att få ändra mitt yrkande så, att jag instämmer i det av herr Björck gjorda yrkandet. Jag skall för övrigt icke tillägga många ord i själva saken.

Ärendet har nu varit före i första kammaren, och där har utgången blivit den, att kammaren med 58 röster mot 33 bifallit det yrkande, som i denna kammare framställts av herr Björck och som även jag anhåller, att kammaren måtte biträda. Jag tror, att bland alla de skäl, som blivit framhållna, är det bl. a. även detta, som är viktigt, att det är ett moment av rättvisa, att denna grupp av tjänstemän får stå kvar i den placering i jämförelse med andra, där de blivit av riksdagen själv ställda, och att de icke flyttas ner därifrån.

Ang. tillfällig löneförbättring för vissa personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan i förevarande punkt, i vad denna hemställan avsåge de av herr Björck i Jönköping m. fl. samt herrar Jungnell och Berggren väckta motionerna, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda del, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Björck i Jönköping under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren avslår statsutskottets hemställan i punkten I av utskottets förevarande utlåtande nr 212, i vad denna hemställan avser de av herr Björck i Jönköping m. fl. samt herrar Jungnell och Berggren väckta motionerna, samt i stället bifaller det av herr Björck i Jönköping under överläggningen framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda del.

Voteringen utvisade 75 ja, men 77 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan, i vad den avsåge omförmälda ämne.

Vidare gav herr talmannen beträffande utskottets hemställan i föreliggande punkt, i vad anginge den av herrar Jensen och Kjellberg väckta motionen, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna del, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det förslag, som innefattades i punkten I) mom. 5) av den utav herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I av utskottets förevarande utlåtande nr 212, i vad denna hemställan avser den av herrar Jensen och Kjellberg väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets hemställan i berörda del, bifallit det förslag, som innefattas i punkten I mom. 5)

av den utav herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. tillfällig löneförbättring för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m. (Forts.).

Omröstningen utföll med 75 ja mot 73 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan jämväl i vad den avsåge förevarande ämne.

Slutligen blev efter av herr talmannen därå given proposition utskottets hemställan under punkten I) i övrigt likaledes av kammaren bifallen.

Punkten II).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning för år 1921 till tillfällig löneförbättring; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 14.

Ang. dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1920 åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter jämte i ämnet väckta motioner yttrade:

Herr Erlansson: Herr talman! Med anledning av den reservation, som av mig m. fl. avgivits, skall jag be att få tillkännagiva reservanternas ståndpunkt i denna fråga.

Det har ju försports rätt mycket missnöje från skollärarnas sida över att de icke i fråga om dyrtidstilläggen blivit likställda med statstjänarna i övrigt. Och det är ju helt naturligt, att det tillkommer både regering och riksdag att i den mån det är möjligt tillse, att det blir största möjliga likställighet i detta avseende. Reservanterna ha därför ställt sig på den ståndpunkten, att lärarna skola med hänsyn till dyrtidstillägget likställas med andra statstjänare beträffande den del av deras lön, som utgår av statsmedel och detta på följande grunder: 1) att deras naturaförmåner beräknas till sitt verkliga värde och att härför lägges som grund vissa beräkningar av deras löneinkomster, 2) att det också göres en jämförelse mellan arbetstiden för andra statstjänare och för skollärarna för att den största möjliga rättvisa må vinnas och 3) att vid beräkningen av dyrtidstillägget också medräknas den inverkan, som dyrtiden haft på deras senaste löneförhöjning.

Jag har icke ämnat att framställa något yrkande, därför att jag anser, att detta icke skulle vara lämpligt såsom frågan nu ligger, utan jag har endast velat uttala dessa tankar för att de om möjligt

Ang. dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter.
(Forts.)

skola kunna bliva av någon betydelse, då det vid kommande tillfällen kan bliva fråga om dyrtidstillägg åt lärare. Jag hoppas, att man då skall komma att taga den hänsyn till vad jag här yttrat, som kan vara möjlig.

Häruti instämde herr *Norman*.

Herr Waldén: Herr talman! Då den siste ärade talaren icke framställde något yrkande, så skall jag icke nu gå in på ett bemötande av de erinringar, han gjorde beträffande det resultat, vartill utskottet kommit. Jag har närmast begärt ordet för att påpeka, att det i bilagan II, som finnes fogad till statsutskottets utlåtande rörande förslag till kungörelse med grunder för dyrtidstillägg åt lärare vid privatläroverk, har insmugit sig ett tryckfel i § 1 mom. 2 näst sista raden, där det står »samtidigt», vilket skall vara »sammanlagt». Jag har velat erinra om detta, så att det blir möjligt att i riksdagens skrivelse rätta detta tryckfel.

I övrigt har jag, herr talman, endast att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Welin: Herr talman! Den fråga, som jag kommer att yttra mig om, är icke den som här närmast varit debatterad, utan den gäller dyrtidstillägg åt lärare vid statsunderstödda folkhögskolor.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 392 föreslogos dyrtidstillägg åt lärare vid åtskilliga skolor, som ha statsunderstöd. Detta dyrtidstillägg skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag utgå på något olika sätt vid olika skolor. Vid folk- och småskolor skulle det utgå å den del av berörda avlöning, som motsvarade statsbidraget. Vid andra skolor skulle det utgå å $^{9}/_{10}$ av begynnelselönen ökat med det till lärarnas avlöning direkt utgående statsbidraget. Vid privatläroverk skall dyrtidstillägget utgå på $^{2}/_{3}$ av den lön, som motsvarar den i gällande författningar stadgade kontanta minimilönen och den tillfälliga löneförbättring, som utgår av statsmedel. Men beträffande folkhögskolor var av Kungl. Maj:t föreslaget, att dyrtidstillägget skall utgå endast på hälften av den i gällande författning stadgade kontanta minimilönen. Sålunda ha folkhögskolorna blivit ställda i en åtskilligt ogynnsammare ställning än övriga skolor, som åtnjuta statsunderstöd.

Så är det en annan sak, som ingår i Kungl. Maj:ts framställning beträffande folkhögskolorna, nämligen att intet dyrtidstillägg skulle kunna erhållas under senare delen av 1919. Det är nämligen på det sättet, att under alla föregående åren, som dyrtidstillägg utgått, beräknades detta efter läsår, sålunda 1916—1917, 1917—1918, 1918—1919, men i förevarande framställning föreslog Kungl. Maj:t att dyrtidstillägget skulle utgå för kalenderåret 1920. Vi få sålunda en lucka där, som omfattar sista delen av 1919 eller närmare bestämt de två månaderna november och december. Med anledning härav väckte jag och herr Olsson i Ramsta en motion, däri vi yrkade, att riksdagen måtte dels bevilja dyrtidstillägg för sista delen av år 1919 och dels också, att dyrtidstillägget skulle utgå efter samma grunder,

som komme att tillämpas med avseende på statens befattningshavare. Dessutom föreslogo vi, för att göra saken mera tilltalande för riksdagen och för att icke riksdagen skulle behöva anslå så mycket penningar, som eljest skulle behövt utgå, att statsverket skulle betala $^2/_3$ av beloppet och vederbörande ortsmyndigheter $^1/_3$. Till dessa framställningar har emellertid utskottet icke tagit någon som helst hänsyn.

Ang. dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter. (Forts.)

Den enda fördel, som folkhögskolans lärare få utöver Kungl. Maj:ts förslag, är den, att de få följa med i den allmänna förhöjningen, som ju statsutskottet har föreslagit. Men folkhögskolornas lärare kvarstå fortfarande i den sämre ställning, som de skulle komma att intaga enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Vad nu det angår att intet dyrtidstillägg skulle kunna erhållas för sista månaderna av 1919, så får man ju finna sig i detta, fast det är en beklaglig omständighet. Det går något så när an för de lärare, som tjänstgjort under större delen av året, men det blir sämre för dem, som tillträtt sina befattningar på hösten och allra sämst för dem, som vikarierat endast under höstterminen, ty de få icke något som helst dyrtidstillägg. I alla händelser skall jag icke göra något större nummer av denna sak men i stället uppehålla mig vid den omständigheten, att dyrtidstillägget endast beräknas på hälften av lärarnas löner. Om det skall utgå på hälften av lönerna, under det att det för andra lärare utgår på $^2/_3$ eller $^9/_{10}$ eller på hela minimilönen, så är det klart, att detta skall minska folkhögskollärares förmåga att draga sig fram under dyrtiden. Men det är icke bara denna rent personliga sak, som jag vill framhålla, utan det är en annan sak, som är av vida större betydelse, nämligen den att det måste bliva svårt för folkhögskolan att rekrytera sin lärarekår och behålla sina lärarekrafter, då dessa komma i en ofördelaktigare ställning än andra läraregrupper, nu särskilt de kommunala mellanskolornas och privatläroverkens lärare. Det är klart, att detta måste vara till skada för hela skolformen. Vi äro väl, hoppas jag, övertygade om att folkhögskolan har en stor uppgift att fylla i vårt folkbildningsarbete och med avseende på folkets utveckling i fråga om bildning och praktisk duglighet. Och då är det klart, att det måste vara i hög grad beklagansvärt, om folkhögskolorna sättas i en ogynnsam ställning, då det gäller att konkurrera om lärarekrafterna.

När skolöverstyrelsen inför Kungl. Maj:t framlade sitt förslag till den löneregleringen, som blev antagen av förra årets riksdag, så framhöll särskilt skolöverstyrelsen, att folkhögskolans lärare borde jämställas med realskolans och mellanskolans lärare, dock på det sättet, att de borde komma mellan båda dessa grupper men närmare realskolans läraregrupp. Skolöverstyrelsen yttrar med avseende på denna fråga: »Det kan på goda grunder antagas, att folkhögskolorna för framtiden skulle hava svaga utsikter att väl rekrytera och bibehålla sin lärarekår, om de icke kunde bjuda åtminstone i det närmaste liknande löneförmåner.» Och det är ju klart, att om det ligger sanning i detta skolöverstyrelsens yttrande, så innebär detta, att vid en blivande reglering av lönetillägg och dyrtidstillägg dessa olika skolformer böra följas åt. Så har icke skett i detta fall. Redan i fjol distanserades

Ang. dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter. (Forts.)

folkhögskolorna därigenom att läroverkslärarna beviljades en tillfällig löneförbättring, som kom att gå utöver vad lönereglerings för folkhögskolornas lärare innebar, och likaledes i år, då en tillfällig löneförbättring är ifrågasatt åt kommunala mellanskolans lärare. Kommer nu härtill, att dyrtidstillägget utmätts åtskilligt mycket mindre för folkhögskolans lärare, så framgår tydligt, att dessa lärare kommit i en avsevärt mycket sämre ställning än de båda andra skolornas lärare.

För att belysa detta skall jag be att få framlägga några siffror, som torde kunna klarlägga saken. Alla siffror avse lön utan särskilda tillägg för familj m. m. Folkhögskolorna beräknas vara av vanlig typ, d. v. s. en vinterkurs med åtföljande fristående kvinnlig kurs. Måhända har jag ofrivilligt kunnat göra någon felaktig beräkning. Beloppen äro angivna endast i kronor.

Jag börjar med rektorerna vid desssa tre skoltyper: realskolor, folkhögskolor och kommunala mellanskolor. En rektor vid en realskola har med lön, tillfällig löneförbättring och det redan beviljade dyrtidstillägget 13,894 kronor i alla lönegraderna. En rektor vid en folkhögskola har i lön och dyrtidstillägg i första lönegraden 8,510 kronor, i andra lönegraden 9,230 och i tredje 9,950 kronor. En rektor vid en kommunal mellanskola har i första lönegraden 8,779 kronor, i andra lönegraden 9,531 kronor, i tredje lönegraden 10,283 kronor och i fjärde lönegraden 11,035 kronor. Av detta framgår, att folkhögskolans rektorer i fråga om dyrtidstillägg med några hundra kronor i varje lönegrad stå tillbaka för rektorerna vid de kommunala mellanskolorna.

Se vi sedan på de ordinarie lärarnas löner vid dessa skolor, d. v. s. adjunkternas vid realskolorna och de ordinarie lärarnas vid folkhögskolorna och de kommunala mellanskolorna, ställer sig saken så, att en adjunkt vid en realskola har — jag skall endast nämna siffrorna för den högsta lönegraden — i lön, tillfällig löneförhöjning och dyrtidstillägg 13,036 kronor, en ordinarie lärare vid en folkhögskola får efter utskottets förslag 8,222 och en lärare vid en kommunal mellanskola får enligt föreliggande förslag 9,448 kronor. Således ha även dessa lärare vid folkhögskolorna 1,226 kronor lägre avlöning än motsvarande lärare vid de kommunala mellanskolorna, och detta oaktat kungl. skolöverstyrelsen ansåg, att folkhögskolornas lärare borde komma före de kommunala mellanskolornas lärare i fråga om lön. Det framgår bland annat av denna jämförelse, att en rektor vid en folkhögskola i högsta lönegraden med 9,950 kronor får endast 500 kronor högre lön än en lärare vid kommunal mellanskola i högsta lönegraden med 9,448 kronor. Bägge ha bostad och vedbrand eller ersättning därför. Den kontanta lönen plus dyrtidstillägget för en rektor vid en folkhögskola i högsta lönegraden ligger mycket under lönen för en läroverksadjunkt i högsta lönegraden.

Det är ju av allt detta alldeles självklart, att det under sådana förhållanden icke är möjligt att skaffa väl kvalificerade lärarekrafter vid folkhögskolan i konkurrens med de skolformer, som kunna komma ifråga, utan lärarkrafterna måste söka sig över till de bättre avlönade

skolformerna. Detta skulle ju, åtminstone i en viss grad, kunna avhjälpas, om dyrtidstilläggen för folkhögskolans lärare finge utgå icke på halva lönen, som Kungl. Maj:t föreslagit, och utskottet tillstyrkt, utan på $^2/_3$. Saken vore visserligen därigenom icke helt och hållet hjälpt, men den vore dock något förbättrad. Rektorerna komme i sådant fall något litet över de kommunala mellanskolornas rektorer, men de ordinarie lärarna komme i alla händelser något lägre än de kommunala mellanskolornas lärare. Vi finna således, att även med en sådan förhöjning till $^2/_3$, saken icke skulle vara fullt tillfredsställande ordnad, men det vore dock givetvis en förbättring, och jag skulle därför för min del gärna sett, att man kunnat framställa ett yrkande i denna riktning. Men det är alltför sannolikt att ett sådant yrkande icke här skulle vinna någon framgång. Jag har emellertid ansett mig böra med siffror visa den ofördelaktiga ställning, vari folkhögskolorna kommit vid de löneregleringar, som inträtt, och det dyrtidstillägg, som nu är ifråga.

Ang. dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter. (Forts.)

Jag har, herr talman, då jag ser, att ingen särskild framgång kan vinnas i denna sak, icke något yrkande att göra, men jag har, som sagt, velat på det kraftigaste betona den ofördelaktiga ställning, vari folkhögskolan kommit, för att detta må kunna tagas i beaktande, då frågan ett kommande år kan tagas under förnyad omprövning.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Då den siste talaren icke gjorde något särskilt yrkande, så skall jag fatta mig kort. Det är nog så, att folkhögskolornas lärare icke fått den hjälp, de behövt och kunna vara berättigade till för att bli jämställda med andra, men som saken nu ligger och kanske mest med hänsyn till den löneregleringen, som genomfördes 1919, har icke utskottet kunnat gå med på det yrkande, som är framställt i motionen. Jag försökte på avdelningen att kämpa för saken, särskilt då det gällde dessa två månader — november och december — under vilka dessa lärare icke få något som helst dyrtidstillägg. Det var emellertid icke möjligt att vinna någon anslutning för den saken, och jag tror, som den siste ärade talaren slutade med att säga, att man får hoppas på, att frågan skall ligga gynnsammare en annan gång.

Med dessa få ord har jag, herr talman, endast velat yrka bifall till vad utskottet framställt. Med avseende å folk- och småskollärarna skall jag icke upptaga tiden med att yttra något utan endast instämma i herr Waldéns yrkande.

Herr Kristensson: Herr talman! Först skall jag be att till statsutskottet få uttala min tacksamhet för den välvilja, som det i varje fall lagt i dagen beträffande denna fråga. Jag har deltagit i det förberedande arbetet beträffande utredningen angående dyrtidstillägg till samtliga de kommunalt anställda lärare, som det här gäller, och jag hade givetvis i detta utredningsarbete helst sett, om jag kunnat gå på likställighetsprincipen. Men vid det förhållandet, att vi så att säga fingo ett visst begränsat kvantum medel att röra oss med, var det icke något annat att göra vid detta arbete — om man skulle

Ang. dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter. (Forts.)

komma fram till ett enhetligt system och om man skulle kunna lägga dessa medel, som stodo till förfogande, där behovet var störst — än att gå på en annan linje än den, de sakkunniga till slut stannat för. Nu har utskottet gått ett steg längre, och vidare ha de i motiveringen uttalat sig för vad som naturligtvis är det enda billiga och rättvisa, nämligen likställighet, och detta kan, som jag nyss nämnde, icke vara annat än glädjande för den, som vill ha likställighet.

Gent emot den ärade talare, här, som förde folkhögskolornas talan, ber jag att få erinra kammaren om att riksdagen själv i skrivelse framhöll, att den löneregleringen, som riksdagen härom året beviljade, ansåg riksdagen vara större, än vad som hade blivit fallet i motsvarande löneregleringar vid andra läroanstalter. Det förhöll sig så, att det förslag, som uppgjorts av den kommitté, som hade att behandla frågan om lönetilläggen till folkhögskolorna, icke blev framlagt för riksdagen, utan det framlades i stället ett annat förslag, som tillkommit på grund av initiativ från överstyrelsen och som var betydligt högre. Detta förslag motiverades med den rådande dyrtiden. De sakkunniga ha därför funnit, att i den löneregleringen, som förra gången beslutades, ingick ett visst mått av dyrtidstillägg, och vid sådant förhållande kunde vi icke komma fram till något annat än den matematiska regel, som ligger innesluten i bilagan, vad folkhögskolorna beträffar. Jag tror också, att om man tar hänsyn till alla de fakta, som här inverka, torde man nog finna, att förslaget i stort sett är rättvist avvägt.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till det av herr Waldén framställda yrkandet.

Herr Welin: Herr talman! Med anledning av vad, herr Kristensson anförde beträffande folkhögskolans lärares löner och att i den löneregleringen, som fastställdes förra året skulle ligga ett visst mått av dyrtidstillägg, får jag endast säga, att det måttet måtte vara synnerligen minimalt. I den motion, nr 435, som är avgiven av mig och herr Olsson i Ramsta, har det rätt vidlyftigt på sidorna 3 och 4 utvecklats, hurusom man alldeles icke kunnat anse, att det låg något dyrtidsunderstöd i den löneregleringen, som förra året fastställdes. Om sedermera någon myndighet har ansett detta och infört ett yttrande om att det skulle vara så, visa i alla fall de siffror, som i motionen framdragits, att man icke kan räkna med något sådant dyrtidstillägg. Åtminstone måtte det vara synnerligen obetydligt.

I motionen har det visats, att i det förslag, som framlades av folkhögskoleföreningens styrelse, var grundlönen för föreståndare 5,400 kronor och av skolöverstyrelsen föreslogs den till precis samma belopp. Enligt lärareföreningens styrelses förslag skulle ordinarie lärare ha 3,900. Detta sänktes av skolöverstyrelsen till 3,700. En extra lärare skulle enligt lärarestyrelsens förslag ha 2,000 kronor. Detta höjde skolöverstyrelsen till 2,600 kronor. Man kan således säga, att skolöverstyrelsen i stort sett biföll det förslag, som avgivits av lärarestyrelsen, och detta senare förslag var uppgjort på grundval

av 1914 års priser. Det är alltså tydligt, att förslaget icke innefattade något som helst dyrtidstillägg.

Ang. dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter. (Forts.)

Då det nu emellertid icke kan bli någon ändring i frågan i dag, men, såsom jag hoppas, den kan tagas upp till förnyat skärskådande vid annat tillfälle, vill jag till protokollet ha antecknat en hänvisning till den av mig och herr Olsson i Ramsta avlämnade motionen, nr 435, där en utredning finnes om att man alldeles icke kan räkna med något dyrtidstillägg i den av 1919 års riksdag fastställda löneregleringen för folkhögskolans lärare. I alla händelser vill jag påpeka, att vad som än räknats och ansetts i det fallet, visar ju slutresultatet sådant det framgår av de siffror, jag anfört, att det gått i alldeles motsatt riktning mot vad som då möjligen var avsett. Folkhögskolans lärare ha kommit betydligt under den läraregrupp, som de enligt förslaget skulle stå över. Detta visar väl i alla fall, att det är något på tok med detta dyrtidstillägg, eller åtminstone, att löneförhöjningen förra året icke innebar något dyrtidstillägg.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Härefter föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 77, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m., i vad den angår pensions- och indragningsstaterna, dels ock i ämnet väckta motioner; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 16.

Ang. dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Bankoutskottets utlåtande, nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer m. m., jämte i ämnet väckta motioner föredrogs nu; och begärdes ordet därvid av

Herr Bäcklund, som anförde: Herr talman, mina herrar! Bankoutskottet har i huvudsak följt statsutskottet, i fråga om dyrtidstillägg till statstjänare i allmänhet. Det är endast på en punkt utskottet avvikit, nämligen ifråga om barnbidraget. Där har utskottet inte, enligt min mening, varit konsekvent, utan det har gått på en linje, som jag icke anser vara den riktiga, nämligen att barnbidraget, när det gäller pensionärer, skulle bli 25 kronor per kvartal i stället för, såsom jag reserverat mig för, 45 kronor. Ty om man gör skillnad mellan pensionärer och statstjänare i allmänhet, när det gäller lön och pension och när det gäller ett lägre dyrtidstillägg för pensionärer, än vad de få, som äro i tjänst, så kan detta vara begripligt, och även jag har varit med om att tillstyrka detta ut-

Ang. dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. (Forts.)

skottsutlåtande. Men när det gäller barnbidraget, förmenar jag, att utskottet gått alldeles vid sidan av saken, när det ansett, att ett barnbidrag borde vara mindre för en pensionär än för en befattningshavare. Det finnes väl ingen möjlighet för en pensionär att kunna underhålla sina barn billigare än vad en befattningshavare kan göra, och när utskottet i stort sett följt statsutskottet och dess principer i de övriga frågorna, borde det också, när det gäller barnbidraget, kunnat följa statsutskottet. Bankoutskottet säger, att detta barnbidrag icke går till några nämnvärda summor; och ur statsfinansiell synpunkt betyder det icke något vidare, ty det är icke många pensionärer, som ha minderåriga barn under 16 år.

Jag har vetat allaredan, när jag reserverade mig vid detta utskottsutlåtande, att jag icke kunde få proposition på denna min reservation, men trots detta har jag reserverat mig, för att jag i kammaren skulle få tillfälle att säga några ord och åtminstone här bemöta utskottet. Ty jag anser det vara alldeles felaktigt, om dyrtidstilläggsfrågan skall läggas på enahanda sätt nästa år. Åtminstone då borde en rättelse kunna ske härutinnan, ty det bör icke vara någon skillnad mellan pensionärer och befattningshavare, när det gäller barntillägg, utan då bör pensionärerna få åtnjuta samma förmåner, som befattningshavarna.

Herr talman, jag har icke något annat yrkande för tillfället, då jag av formella skäl icke kan yrka bifall till min reservation, än på bifall till utskottets förslag.

Herr *Welin* instämde häruti.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg för år 1920 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare jämte en i ämnet väckt motion;

nr 81, i anledning av framställning om dyrtidstillägg åt befattningshavare, anställda hos riksdagen eller i dess verk;

nr 82, i anledning av framställningar om dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk;

nr 83, i anledning av framställningar om dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk; och

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18.

Ang. tillfälligt arvodestillägg åt befattningshavare hos riksdagens kamrer och utskott.

Härpå föredrogs bankoutskottets memorial, nr 85, angående tillfälligt arvodestillägg åt tjänstemän och vaktbetjänte hos riksdagens kamrar och utskott. Därefter yttrade:

Herr Kristensson: Herr talman! Första kammaren har återremitterat detta ärende till utskottet, enär det ansetts önskligt att ytterligare utredning och ett nytt förslag komme till stånd, och det torde då vara lämpligt, att även andra kammaren fattar enahanda beslut.

Jag yrkar alltså, att betänkandet måtte återremitteras till bankoutskottet.

Herr Hederstierna: Herr talman! Jag skall be att i egenskap av kanslideputerad få instämma i yrkandet om återremiss, men jag hoppas, att den utredning, som ordföranden i utskottet antar skall framkomma med anledning av återremissen, skall resultera i ett förslag att riksdagens tjänstemän skola åtminstone i någon mån bli delaktiga av det särskilda dyrtidstillägg, som redan blivit beslutat för statens tjänstemän. Det synes mig vara möjligt att tillerkänna familjeförsörjarna ett retroaktivt dyrtidstillägg för den gångna tiden i nära överensstämmelse med de dyrtidstillägg, som blivit beslutade för statens tjänstemän.

Det är under förhoppning, att bankoutskottet kommer med en sådan hemställan, som jag ber att få förena mig i det yrkande, som framställts om återremiss.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt återförvisa ifrågavarande ärende till utskottet för ny behandling.

§ 19.

Bankoutskottets härefter föredragna memorial, nr 86, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott blev av kammaren godkänt.

§ 20.

Slutligen föredrogs sammansatta banko- och andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels en inom första kammaren väckt motion om anslag till en flottledslånefond och dels en inom samma kammare väckt motion om åvägabringande av utredning och förslag

rörande rätt för flottningsförening att som säkerhet för lån för allmän flottleds förbättrande använda sig av allmän flottleds egendom; och biföll kammaren utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan.

§ 21.

Ordet lämnades härpå till

Herr vicetalmannen, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta att på föredragningslistan för måndagen den 14 juni uppföra de två gånger bordlagda ärendena i följande ordning: statsutskottets memorial och utlåtande nr 215 och 232, första sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 3—5, bevillningsutskottets betänkanden nr 43 och 44, bankoutskottets utlåtanden nr 88 och 89, jordbruksutskottets utlåtanden nr 96—99, andra särskilda utskottets utlåtanden nr 1—5 och konstitutionsutskottets utlåtanden nr 63 och 60.

Denna hemställan bifölls.

§ 22.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 359, i anledning av väckt motion om verkställande av utredning rörande planmässigt ordnande av regelbunden automobiltrafik å lämpliga sträckor inom landet m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 360, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik, dels ock i anledning därav väckta motioner;

nr 361, i anledning av väckta motioner angående upphävande eller suspension av lagen om arbetstidens begränsning eller ändring i samma lag;

nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förlängning av vissa arrendeavtal; och

nr 363, i anledning av väckta motioner om upphävande av gällande legostadga för husbönder och tjänstehjon.

§ 23.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till §§ i riksdagsbeslutet:

nr 86, angående förslag till ändrad lydelse av § 31 regeringsformen;

nr 87, angående förslag till ändrad lydelse av §§ 21 och 22 riksdagsordningen;

nr 88, angående stiftelsers och därmed jämförliga inrättningars frikallande från skattskyldighet till stat och kommun;

nr 89, angående förordning om uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordräntestegringsskatt;

nr 90, rörande upphävande av stadgandena angående krigsdomstolar;

nr 91, angående förslag till ny giftermålsbalk m. m.;

nr 92, angående lag om ändrad lydelse av 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910;

nr 93, angående förslag till ny konkurslag m. m.;

nr 94, rörande förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 11 juli 1919 om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror;

nr 95, angående förslag till förordning angående provisorisk reglering av tillverkningen av brännvin vid andra brännerier än sådana, där tillverkningen äger rum i sammanhang med pressjästberedning m. m.;

nr 96, angående förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 9 §§ i förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken;

nr 97, angående förslag till lag om ändring i vissa delar av vattenlagen m. m.;

nr 98, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete; och

nr 99, rörande lag om ändrad lydelse av § 8 i lagen angående anskaffande av hästar och fordon för krigsmaktens ställande på krigsfot (hästutskrivningslagen) den 2 juli 1915.

§ 24.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående låneunderstöd åt Ostkustbanans aktiebolag jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 234, i anledning av väckta motioner om statsbidrag åt mindre bärkraftiga skoldistrikt på landsbygden för uppförande av skolhus jämte lärarebostäder;

jordbruksutskottets memorial:

nr 100, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m., jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden; och

nr 101, angående beviljande för innevarande års riksdag av visst belopp till gratifikationer åt tjänstemän hos jordbruksutskottet; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 17, rö-

rande första kammarens beslut i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder till främjande av skandinaviskt samarbete i lagstiftningsfrågor m. m.

§ 25.

Justerades protokollsutdrag.

§ 26.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Frost* under den 14 juni.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11,58 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Rättelse:

I protokollet för den 8 juni sid. 2 rad 17 nedifrån står: »bugeten kräver 9 miljoner kronor»;
skall vara: »budgeten kräver 49 miljoner kronor».

Stockholm 1920. **Kungl. Boktryckeriet**, P. A. Norstedt & Söner. *202588*